

KÖYHYYS YKSINELÄJÄNAISTEN KERTOMUKSISSA

”Köyhyys rajoittaa siis monella tapaa omaa elämistä, olemista, jopa persoonaa”

Anne Kinnunen

Maisterintutkielma

Sosiaalityö

Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius

Humanistis-yhteiskunta-
tieteellinen tiedekunta

Jyväskylän Yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

KÖYHYYS YKSINELÄJÄNAISTEN KERTOMUKSISSA

”Köyhyys rajoittaa siis monella tapaa omaa elämistä, olemista, jopa persoonaa”

Anne Kinnunen

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: YTT Sirkka Alho

Kevät 2021

sivumäärä 56 + 2 liitettä

Yksineläjänaisten köyhyys on ilmiönä yhteiskunnassamme marginaalinen, mutta läsnä oleva. Pidän köyhyyttä kokeneiden oman äänen esiin tuomista tärkeänä ja tämän vuoksi olen tutkimuksessani kiinnostunut selvittämään mitä tutkimusaineistoni yksineläjänaiset kertovat köyhydestään kirjoitetuissa kertomuksissaan.

Tutkimusaineistoni koostuu neljästätoista omakohtaisesta kirjoitetusta kertomuksesta, jotka olen saanut käyttööni Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta. Ne ovat osa valmiista aineistosta nimeltään Töissä ja köyhä 2015, joka koostuu Jyväskylän yliopiston tutkimushankkeeseen Työssäkäyvät köyhät ja ruumiillisuus kirjoituspyynnöillä pyydetyistä 135 kirjoituksesta. Laadullinen tutkimukseni rakentuu tieteenteoreettisesti ja metodologisesti sosiaalisen konstruktionismin ja narratiivisen tutkimuksen viitekehykselle. Aineistoni analyysimenetelmänä olen käyttänyt temaattista narratiivista analyysia.

Tutkimukseni analyysissa yksineläjänaisten kertomuksista avautuu viisi yhteistä teemaa, jotka kietoutuvat yhteen ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Näissä kertomuksissa köyhyyttä taustoittavat pääasiallisen toiminnan ja erilaisten toimeentulojen lähteiden moninaisuus sekä katkollisuus. Yksineläjänaiset kuvaavat kertomuksissaan, kuinka köyhyys on heille luopumista välttämättömästä. Köyhyys tuo varjonsa yksineläjänaisten sosiaaliseen elämään niin läheisverkostojen, yhteisöjen kuin yhteiskuntaan kuulumisen osalta. Köyhyys tuntuu yksineläjänaisten kehossa ja mielessä huolena, epävarmuutena toimeentulon ja työsuhteiden jatkumisesta, katkeruutena, vihana, luovuttamisena, ahdistuneisuutena, voimattomuutena sekä kipuna. Kertomuksissa masennus ja elämästä luopumisen aikeet ovat myös läsnä. Köyhyys on opettanut yksineläjänaisia etsimään omasta elämästä hyvää köyhyydestä huolimatta. Selviytymisen, onnistumisen ja tyytyväisyyden kokemukset ovat mahdollisia ja oma elämän tilanne voidaan nähdä sitkeän yrittämisen ja luovuuden ansiosta hyväksyttävänä.

Tutkimukseni antaa yhden kuulluksi tulemisen mahdollisuuden köyhille yksineläjänaistille ja tutkimukseni tulokset vahvistavat aiempien tutkimustulosten antia koskien yksin asuvien köyhyyden syitä ja seurauksia. Yksineläjänaiset eivät ole erityisen suojelun tarpeessa oleva ryhmä, mutta tutkimukseni tuloksia voisi hyödyntää arkisissa kohtaamisissa terveyst-, sosiaali- ja työvoimapaalveluissa sekä kyseisiä palveluita kehitettäessä.

Avainsanat: yksineläjänaisten, köyhyys, kertomusten tutkimus

Sisältö

1	JOHDANTO	5
2	YKSIN ASUVA, YKSINELÄJÄ, YKSINELÄJÄNAINEN	9
2.1	Yksin asuva ja yksineläjä yhteiskunnallisena ilmiönä	9
2.2	Yksineläjät tutkimuksissa	10
2.2	Yksineläjänainen käsitteenä ja tutkimusten kohteena	11
3	KÖYHYYS.....	14
3.1	Köyhyys ilmiönä ja käsitteenä.....	14
3.2	Suomalainen köyhyystutkimus.....	15
3.3	Absoluuttinen, suhteellinen ja subjektiivinen köyhyys	16
4	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN VIITEKEHYS	18
4.1	Sosiaalinen konstruktionismi tieteen filosofiana.....	18
4.2	Narratiivinen tutkimusmenetelmä	18
5	TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA TOTEUTUS	21
5.1	Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymys	21
5.2	Aineiston esittely ja rajaaminen	22
5.3	Kertomukset analyysin kohteena.....	23
5.4	Aineiston analyysin vaiheet.....	27
5.5	Tutkimuksen eettisyys	30
6	NELJÄTOISTA ÄÄNTÄ – VIISI YHTEISTÄ TEEMAA	33
6.1	Osa-aikainen köyhyys, pätkäköyhyys, kokoaikaköyhyys	33
6.2	Köyhyys on luopumista välttämättömästä.....	34
6.3	Köyhyyden varjot sosiaalisessa	35
6.4	Köyhyys tuntuu kehossa ja mielessä	37
6.5	Köyhyyden oppitunti	38
6.6	Viisi yhteistä teemaa - yksi kertomus.....	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	42

8 POHDINTAA YKSINELÄJÄNAISTEN KÖYHYIDEN TUTKIMISESTA.....	47
9 LÄHTEET	51
LIITE 1 Kirjoituspyyntö: Töissä ja köyhä!	57
LIITE 2 Kertomusten yhteiset teemat	59
KUVIO 1 Narratiivisen tutkimuksen, temaattisen narratiivisen analyysin, aineiston luennan ja tulkintavaiheen toiminta tutkimuksessani.....	26
KUVIO 2 Yksineläjänaisten kertomusten alustavat yhteiset teemat.....	29

1 JOHDANTO

Enemmistö suomalaisista voi hyvin, omaa aikaisempaa korkeamman elintason, työtä ja koulutusta sekä ovat tyytyväisiä terveyteensä ja koettuun elämänlaatuun (Eskelinen & Siironen 2017, 17). Suomi on kansainvälisessä vertailussa menestynyt muun muassa kilpailukyvyyn, koulutusjärjestelmän, sosiaalisen kehityksen ja elämään tyytyväisyyden osa-alueilla (mt., 18). Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan elintason nousu on hävittänyt aliravitsemuksen, kulkutaudit ja absoluuttisen kurjuuden, mutta köyhyys ei ole kadonnut elintason myötä. Voidaan sanoa, että osalla kansalaisista absoluuttinen köyhyys on vaihtunut suhteellisen ja subjektiivisen köyhyyden kokemiseen ja tätä kautta syrjäytymisen kokemiseen monitahoisesti. (Karjalainen 2008, 25–26.)

Yhä useampi suomalainen elää nykyisin yksin ja yksineläjien määrä väestössämme on kasvussa koko ajan (Jokinen 2005, 9). Tilastokeskuksen (SVT 2016) mukaan yksinasuvien määrä on kaksinkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana ja aikuisista naisista 27 prosenttia asuu yksin. Perhekeskeinen elämisen malli näyttää saaneen rinnalleen yksin elämisen sekä yksin ja yhdessä asumisen vaihtelun (Dakash 2016, 105). Yksineläjät edustavat väestössämme vähemmistöä ja yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta heidän elämäntapaansa liitetään edelleen epänormaaliuden leimaa verrattaessa heitä perheellisiin ja parisuhteessa eläviin (Mäkinen 2008b, 33). Yksineläisyys on elämäntapa, johon voi liittyä taloudellisia ja sosiaalisia haasteita, mutta automaattisesti näin ei kuitenkaan ole (Ojala & Kontula 2002, 36).

Vuonna 2000 kaikista köyhistä reilu kolmannes olivat työllisiä ja näistä enemmistönä olivat naiset. Elämänvaiheeseen liittyvää köyhyyttä mitattaessa köyhyysriskissä tuloilla mitattuna ovat erityisesti yksin asuvat, yksinhuoltajat ja yli kolmelapsiset perheet. Köyhyysriskin kasvuun vaikuttaa oleellisesti köyhyyden toistuminen ja köyhyysriskissä katsotaan elävän huomattavasti paljon enemmän ihmisiä kuin mitä virallinen pienituloisten määrä kertoo. (Isola & Suominen 2016, 35; 42.) Suuren köyhyyskyselyn mukaan köyhyyttä pidetään Suomessa omana syynä. Kyselyn mukaan köyhyysloukusta pois pääseminen edellyttää vaurauden lisäksi luottamusta ja arvostusta, jonka saaminen on loukussa olevien taholta koettu haasteellisena. (Isola & Suominen 2016, 68.)

Köyhyyden katsotaan edustavan yhteiskunnallisena, rakenteellisena ja sosiaalisena ilmiönä ongelmaa, johon sosiaalityön on itsestään selvästi otettava kantaa niin käytännön työn kuin tieteellisen keskustelun muodossa (Juhila, Forsberg & Roivainen 2002, 7). Hyvinvointiyh-

teiskunnassa sosiaalityön palveluiden katsotaan universaalisuusperiaatteen mukaisesti kuuluvan kaikille, sillä kuka tahansa voi joutua tilanteeseen, jossa tarvitsee apua. Näiden ohella sosiaalityön ammatilliseen perinteeseen liitetään missio, jossa korostuu marginaaleissa elävien ihmisten asianajajana toimimisen keskeisyys. (Juhila 2002, 11.)

Köyhyydestä on olemassa runsaasti tutkimusta ja köyhyyden tutkiminen subjektiivisesta näkökulmasta on voimistunut 2000-luvulla. Tämän taustalla voi olla yleinen kiinnostus kokemusten tutkimusta kohtaan (Kangasniemi 2008, 13.) Samaan tapaan kiinnostus tutkia yksineläjyyttä on ollut vahvassa kasvussa 2000-luvulla. Tähän on voinut osaltaan vaikuttaa yhteiskunnalliset muutokset ja niiden mukana tulevat uudet tutkimukselliset kiinnostuksen kohteet, vaikka ilmiönä yksineläjä tai yksineläjänainen on yhtä vanha kuin elämä itse (Hanifi 2015, 123.) Yksineläjänaisen köyhyyttä on tutkittu melko vähän, lähinnä pro gradu -tutkielmien muodossa.

Tutkimukseni kohdentumista nimenomaan yksineläjänaisen köyhyyteen perustelen kahdella seikalla. Ensinnäkin perustelen aihevalintaa henkilökohtaisella mielenkiinnollani, mikä juontuu siitä, että kiinnostun usein teemoista, jotka selkeästi ovat yhteiskunnassamme läsnä, mutta silti ikään kuin näkymättömissä. Toinen mielenkiintoni lisännyt seikka yksineläjänaisen elämää kohtaan on se, että nimenomaan yksineläjänaisista tehtyä tutkimusta on edelleen melko vähän (Mäkinen 2008b, 22).

Edellä esitettyjen näkökulmien siivittämänä rakensin tutkimustani, jonka keskeisiä käsitteitä ovat yksineläisyys, yksineläjänainen sekä köyhyys. Tutkimuksessani määritän yksineläjänaisen sen tiukimman rajauksen mukaisesti eli poimin aineistosta naiset, jotka ovat naimattomia, lapsettomia, yksin asuvia ja elävät ilman parisuhdetta (Dakash 2016, 106). Syventyessäni lähdeaineistoihin tulin tietoiseksi siitä, että yksin asuminen on yksi väylä lähestyä yksineläjyyttä ja tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista avata myös sitä tekstissäni. Köyhyys on käsitteenä moniulotteinen ja avaan sitä lukijalle tutkimukseni kannalta oleellisista näkökulmista. Itse olen erityisen kiinnostunut siitä, mitä kirjoituspyyntöön vastanneet yksineläjänaiset kertovat köyhyydestään.

Löysin tutkimustani varten valmiin aineiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta. Aineisto on nimeltään *Töissä ja köyhä 2015* ja se koostuu Jyväskylän yliopiston tutkimushankkeeseen Työssäkäyvät köyhät ja ruumiillisuus kirjoituspyynnöillä pyydetyistä 135 kirjoituksesta (Jakonen 2019a). Valitsin kyseisen aineiston tutkimukseeni, sillä se oli varsin uusi ja havaitsin alustavassa aineistoon tutustumisen vaiheessa, että tutkimukseni ra-

jaaminen yksineläjänaisiin olisi tutkittavien esitietojen kautta luotettavasti tehtävissä. Tutkimukseeni valitsemani aineiston sisältö ja muoto ohjasivat minua hakemaan tietoa tutkimukseni keskeisten käsitteiden ohella kirjoitettujen kertomusten tutkimisesta.

Laadullinen tutkimukseni rakentuu tieteenteoreettiselta ja metodologiselta viitekehykseltään sosiaaliseen konstruktionismiin ja narratiiviseen tutkimukseen. Tämä tuntui luontevalta huomioiden aineistoni koostuminen kirjoituspyynnön vastauksista ja haluni tutkia yksineläjän naisten kirjoituksissaan antamia määreitä köyhyydelle. Sosiaalisen konstruktionismin ja narratiivisen lähestymistavan vahvana näkemyksenä on tiedon rakentuminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kielen avulla ja kertomuksina (Heikkinen 2018, 178). Tämä antaa tiedolle ulottuvuudeksi suhteellisuuden, subjektiivisuuden sekä kulttuurisen aikaan ja paikkaan sitoutuvuuden. Näin ollen tutkimalla subjektiivisia kertomuksia voin saada myös kulttuurista informaatiota ilmiöstä itsestään. (Sandelin 2012, 169–170.)

Narratiivin, kertomuksen ja tarinan -käsitteiden olemusten ja ymmärryksen tavoittaminen ovat olleet tutkimukseni kannalta merkittävässä roolissa (Sandelin 2012, 170). Kiinnostukseni narratiivista lähestymistapaa kohtaan on kasvanut sitä mukaa, kun olen pystynyt sisäistämään kyseisen lähestymistavan perusteita. Subjektiiviset kokemukset ovat puolestaan aina olleet minulle merkityksellinen työväline ja tapa hahmottaa ilmiöitä ja asioita. Tutkimukseni kiinnittyy yksineläjän naisten köyhyyden kertomuksiin ja tutkimustehtävänäni on työikäisten yksineläjän naisten kertomusten kautta saada vastauksia kysymykseen, mitä yksineläjän naiset kertovat kirjoituksissaan tästä ilmiöstä.

Tutkielmallani pyrin omalta osaltani, sosiaalityön opiskelijana, naisena ja kansalaisena, ensisijaisesti tuomaan esille ja vahvistamaan yksineläjän naisten äänen kuulumista ja toisekseen kantamaan oman korteni köyhyyttä ja yksineläjän naisia koskevaan keskusteluun. Äänen antamiseen kuuluu ulottuvuus, jossa yksineläjän naisten köyhyyttä pyritään lähestymään ilman vahvoja etukäteishypoteeseja. Samalla tiedostaen, että hypoteeseja aina on. Tutkimukseni tavoitteena on äänen antaminen sellaisille, joiden ääni muutoin yhteisöissä tai yhteiskunnassa ei riittävällä tavalla kuulu (Sandelin 2012, 171). Tutkielmaani voidaan edelliseen viitaten pitää myös yhteiskuntapoliittisena, köyhien yksin elävien naisten aseman esiin nostajana.

Tutkimusraporttini aluksi, luvuissa kaksi ja kolme, avaan tutkimukseni kannalta keskeiset käsitteet yksin asuva, yksineläjä, yksineläjänainen ja köyhyys tutkimukseni kannalta välttämättömällä tavalla. Keskeisten käsitteiden määrittelyjen jälkeen luvussa neljä kerron tut-

kimukseni tieteenteoreettisesta ja metodologisesta viitekehystä. Tutkimusraporttini luku viisi koostuu tutkimukseni tehtävän ja toteutuksen kuvaamisesta ja sen jälkeen esittelen tutkimukseni tulokset luvussa kuusi. Johtopäätökset -luvussa tarkastelen tutkimukseni tuloksia vasten Timo M. Kauppisen, Tuija Martelinin, Katri Hannikainen-Ingmanin ja Esa Virtalan (2014) raporttia koskien yksin asuvien hyvinvointia sekä vasten Anna-Maria Iso-lan, Elina Turusen ja Heikki Hiilamon (2016) tutkimusta, jossa köyhyyttä lähestytään selviytymisen näkökulmasta. Tutkimusraporttini lopuksi pohdin yksineläjänaisten köyhyyden tutkimista oman tutkimukseni puitteissa sekä sosiaalityön ja yhteiskuntatieteellisen keskustelun näkökulmista.

2 YKSIN ASUVA, YKSINELÄJÄ, YKSINELÄJÄNAINEN

2.1 Yksin asuva ja yksineläjä yhteiskunnallisena ilmiönä

Yhä useampi suomalainen elää tai asuu nykyisin yksin ja lukumääräisesti yksineläjien määrä väestössämme on kasvussa koko ajan (Jokinen 2005, 9; Haataja 2014, 122). Tilastokeskuksen (SVT 2016) mukaan Suomessa oli vuonna 2016 yli miljoona yksinasuvaa ja asuntokunnista noin 42 % oli yhden hengen asuntokuntia. Vuonna 2010 kaikista 30–55 -vuotiaista naisista oli yksin asuvia 41 % (Haataja 2014, 128).

Anita Haatajan (2014, 122) mukaan yksin asuvien taustoista, pysyvyydestä tai elämänvaiheiden muutoksista ei ole olemassa jatkuvaa tietoa, sillä esimerkiksi avoliittojen hajoamista ei tilastoida. Tulonjako- ja terveystieteiden tutkimusten antina on usein, että köyhyys- ja terveysriskit ovat suuret yksin asuvien keskuudessa. Tätä selittää osaltaan se, että mikäli yksin asuva on työtön tai sairas se koskee koko taloutta. (mt., 123.) Useissa tutkimuksissa arvioidaan ikänsä puolisottomina elävien osuuden Suomessa olevan koko väestöstä noin 10 % (Mäkinen 2008a, 51).

Taustana yksin asumisen ja yksineläjäyden lisääntymiselle voidaan nähdä länsimaisen yhteiskunnan muutoksen, jota voidaan kuvata siirtymänä traditionaalisesta yhteiskunnasta moderniin ja jälkimoderniin. Nykyisin suomalaisessa yhteiskunnassa tämä näkyy siten, että perhe, suku tai yhteiskuntaluokka ei enää välttämättä ohjaa yksilön elämän valintoja ja identiteetin rakentumista. Tämänkaltainen yhteiskunnallinen muutos tuo yksilöille vapauksia ja mahdollisuuksia, mutta myös epävarmuutta ja epäjatkuvuutta. (Hanifi 2015, 123.)

Yksin asumisen lisääntymiselle on löydettävissä useita luonnollisia syitä ihmisten elämänskaareen liittyen. Näitä ovat opiskeluaikojen pidentyminen, perheen perustamisen myöhentyminen, avioerojen lisääntyminen sekä eliniän pidentyminen. Nähtävissä on myös yhteiskunnan vaurastumisen merkitys sen mahdollistajana, että yksin asuminen voi olla yksilön valinta (Hanifi 2015, 130–131.) Valinnanvapauden ja mahdollisuuksien lisääntymisen käänköpuolena voidaan nähdä sosiaalisen eristäytymisen lisääntyminen (Hanifi 2015, 123;132).

Yksin elämisestä on olemassa monta variaatiota ja yksineläjäyys käsitteenä määritetty koskemaan lähteestä riippuen naimatonta, eronnutta, ilman parisuhdetta elävää, leskeä, yksinhuoltajaa, lapsetonta tai kotoa pois muuttaneiden lasten vanhempaa. Yksineläjäyys tiukim-

min määriteltynä tarkoittaa henkilöitä, jotka ovat naimattomia, lapsettomia, yksin asuvia ja, jotka elävät ilman parisuhdetta. (Dakash 2016, 106.)

Yksineläjistä on käytetty nimityksiä kuten sinkku, vanhapoika tai vanhapiika (Ojala & Kontula 2002, 15). Arja Mäkisen (2008a, 30) mukaan englanninkielisen kirjallisuuden single -sana herättää suomennoksessaan tietynlaisia mielikuvia henkilön iästä ja luonteenpiirteistä, joten sen käyttäminen voidaan kokea kielteisenä ja leimaavana. Iäkkäimmät yksineläjät eivät ole tunteneet sinkku -sanaa omakseen (Ojala & Kontula 2002, 15). Mäkisen (2008a, 19) näkemyksen mukaan se on käsitteenä epätarkka. Tuula Gordonin (1994) tutkimuksessaan käyttämä nimitys itsellinen, on monien yksineläjien mukaan koettu synonyymina itsekkäälle (Mäkinen 2008a, 18).

2.2 Yksineläjät tutkimuksissa

Eija Maarit Ojalan ja Osmo Kontulan (2002, 16) tutkimuksessa tuli esille, kuinka yksineläjyyden muotoutuminen elämäntavaksi tapahtui kolmella tavalla; joko aktiivisen valinnan, passiivisen ei niin selkeän tietoisien päätöksen kautta tai vastoin omaa tahtoa. Yksin eläminen oli ollut tietoinen valinta vain pienellä osalla ja suurin osa olisi halunnut parisuhteen ja sosiaalisuutta. Tutkittavien mukaan yhteisön suhtautuminen yksineläjään koettiin ongelmallisena ja tutkijat esittivät, kuinka yksin eläminen vaikeuttaa ja jopa estää erilaisiin yhteisöihin kiinnittymistä. (Jokinen 2005, 15–16.)

Yksineläjän suhtautuminen ja asenteet omaa elämäntapaa kohtaan nähdään oleellisina pohdittaessa elämäntapaan sopeutumista tai sopeutumattomuutta. Ojalan ja Kontulan (2002) tutkimuksessa tuli esille, että mikäli yksineläisyys perustui selkeään omaan valintaan ja päätökseen, kokivat yksineläjät yksinolonsa myönteisenä ja elämänsä rikkaana ja hyvänä. (Ojala & Kontula 2002, 31; 36.)

Kaisa Ketokiven (2010, 15) tutkimus ilman parisuhdetta elävien lähisuhteista ja verkostoista monipuolistaa Ojalan ja Kontulan (2002) tutkimuksessa tulleita näkökulmia, sillä Ketokiven tutkimus kyseenalaistaa yhteiskunnassa ja tieteessä vallitsevaa käsitystä ihmisestä yksilötoimijana. Se päinvastoin vahvistaa käsitystä siitä, kuinka ihmiset toimivat ja elävät siteissä toisiinsa ja nämä toiset näyttäytyvät keskeisinä toimijoina tutkittavien elämäntarinoissa. Suomalaiselle kulttuurille on tyypillistä perustavimman siteen muotoutuminen omaan koettuun aikuisiän perheeseen ja siteen katsotaan syntyvän keiden tahansa välille,

joilla on tiivis tunnesiteinen elämä. Tästä näkökulmasta katsottuna perheettömän lähipiirin kuuluvat olennaisesti ystävät ja lapsuudenperheen jäsenet. Mikäli lähipiiriä ei ole tai siinä on haasteita voi perheetön ajautua sosiaalisen elämän marginaaliin. (Ketokivi 2010, 137.)

Kansainvälinen yksineläjyyttä koskeva keskustelu keskittyy elämäntavan haasteisiin ja voimavaroihin monitasoisesti. Bella DePaulo ja Wendy Morris (2005, 57) ovat tutkineet yksineläjien asemaa Yhdysvalloissa ja he esittävät, kuinka aikuiset yksineläjät ovat amerikkalaisessa yhteiskunnassa stereotyyppien, ennakkoluulojen sekä syrjinnän kohteina ja näiden vastavoimana on perheen ja avioliiton idealisoiminen.

Yksineläjien syrjintä tapahtuu rakenteellisella tasolla yhteiskunnan normistossa ja lainsäädännössä, kuten esimerkiksi vakuutuksiin ja etuuksiin liittyen (mt., 63). Monet yksineläjät voivat hyvin huolimatta valtaväyläideologioista tai stigmoista ja heidän hyvinvointiin ja onnellisuuteen vaikuttavat parisuhteen sijaan monenlaiset ihmissuhteet (mt.,71; 80). De Paulon ja Morrisin (2005, 80) mukaan yksineläjien tarina on parhaiten kuvattavissa sinnikkyys -diskurssin kautta.

Natalie Sarkisian ja Naomi Gerstelin (2016, 361) tutkimuksessa avataan yksineläjyyden vaikutuksia sukulaissuhteisiin, naapureihin ja ystäviin aikuisten amerikkalaisten kohdalla. Yksineläisyys lisää sosiaalisia yhteyksiä sekä miesten että naisten kohdalla rakenteellisista seikoista huolimatta, sillä yksineläjät pysyivät yhteydessä sukulaisiinsa, naapureihinsa ja ystäviinsä tarjoten ja saaden apua enemmän kuin naimisissa olevat. Erot olivat selvimpiä aina yksineläneiden ja eronneiden välillä. Tämä viittaisi siihen, että avioliiton vaikutus jatkuu eron jälkeenkin. (mt., 370.) Sarkisianin ja Gerstelin (2016, 377) mukaan avioliiton edistämisen sijasta politiikassa olisi tunnustettava avioliittoon liittyvät sosiaaliset rajoitukset ja tunnustettava, että yksittäiset henkilöt osallistuvat enemmän laajempaan yhteisöön.

2.2 Yksineläjänainen käsitteenä ja tutkimusten kohteena

Tosiasiallinen tietämys yksineläjänaisista on vähäistä, koska tutkimusta heidän elämäntavastaan ja tilanteestaan tai kokemuksistaan ei ole juurikaan tehty (Mäkinen 2008a, 13). Viimeaikaisten tutkimusten mukaan yksineläjänaiset tasapainottelevat sen kanssa, mitä kertovat elämäntapansa syistä ja taustoista (Dakash 2016, 115).

Mäkinen (2008a, 13) on tutkinut puolisoittomien ja lapsettomien yksineläjänaisien kokemuksia suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. Susanne Dakash (2016, 105) on puolestaan

tutkinut yksineläjänäisten identiteetin rakentumista haastatellen yksineläjänaisia sekä kuvan aiemmin tehdyissä tutkimuksissa esiin tulleita tapoja puhua yksineläjäydestä ja yksineläjänaisista.

Mäkisen (2008b, 22) mukaan puolisolittomista ja lapsettomista naisista tehtyjen tutkimusten vähyys selittää vakiintuneen sanaston puuttumista ja hän käytti omassa tutkimuksessaan yksineläjänainen nimitystä. Yksineläjä -termi on tuntunutkin tutkijoista sopivalta ja neutraalilta sekä informatiiviselta ilmaisulta kuvaamaan kyseistä elämäntapaa. Yksineläjä -käsite kertoo mitä ihminen on, ei sitä, mitä hänellä ei ole. (Ojala & Kontula 2002, 15.) Mäkisen (2008a, 19) näkemys on, että yksineläjäyys -sanana eläjäyys assosioituu elämiseen, eikä elämisen odotteluun, mikä antaa positiivisen sävyn käsitteelle.

Tutkimuksissa on kautta historian samaistettu naisen, vaimon ja äidin roolit. Näiden määrittelyjen ja roolien kautta yksineläjänainen sulkeutuu pois. (Mäkinen 2008a, 21;136.) Äitiydestä kirjoittaneet tutkijat muistuttavat siitä, kuinka naisen normaaliutta määritellään äitiydestä käsin (mt., 138). Yhteiskunnassa äitiys ja vaimona oleminen nähdään normaaliutena ja tätä kautta yksineläjänaisia kohtaan asetetaan odotuksia muuttaa elämäntapaansa (mt., 137). Dakashin (2016, 105) mukaan heteroseksuaaliseen parisuhteeseen ja äitiyteen liitetty naiseus johtaa siihen, että yksin eläminen voi leimata naisia enemmän kuin miehiä.

Yksineläjänäisten kokemusten mukaan heidän lapsettomuuttaan ja taloudellista menestymistään on pidetty osoituksena naisten äärimmäisestä itsekkyydestä ja heidän seksuaalisuutensa on nähty moraalisesti arveluttavana (Ojala & Kontula 2002, 43; 48–49). Yksineläjänäisten kokemuksena on, että he ovat tulleet työelämässä vähätellyiksi ja mitätöidyiksi sekä kokeneet itsensä eriarvoisiksi verrattuna perheellisiin (mt., 50–51). Dakashin (2016, 109–110) mukaan naisten puhetavoista oli löydettävissä elämäntapaa negatisoivia ja halventavia tulkintarepertuaareja, elämäntapa nähtiin puutteellisena, viallisena ja pakkona. Tässä yhteydessä naisten yhteiskunnalliseen asemaan liitettiin erillisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksia (mt., 110).

Mäkisen (2008b, 236) mukaan yksineläjänäisten hyvinvointia ja tyytyväisyyttä edeltää henkinen kasvuprosessi. Tutkimukseen osallistuneet yksineläjänaiset painottivat tyytyväisyyden omaa elämää kohtaan kumpuavan luottamuksesta omiin voimavaroihin, itsenäisyyden ja henkisen vahvuuden kokemukseen sekä kykyyn olla välittämättä toisten mielipiteistä (mt., 246). Dakashin (2016, 109; 111) tutkimus toi esille myös positiivisia ja idealisoivia tulkintarepertuaareja, joissa valinnan vapaus, itsenäisyys, itsensä toteuttaminen sekä saavu-

tukset näyttäytyivät Mäkisen tutkimustulosten mukaisessa valossa. Dakash (2016, 112) haluaa korostaa sitä, että yksineläjyydestä puhuminen ei ole yksioikoista, sillä vallitseva kulttuuri vaikuttaa yksineläjänaisiin tavalla, joka saa heidät piilottamaan vallitsevan puhe-tavan vastustusta ja uskomaan sekä tukemaan parisuhteeseen liittyvää ideologiaa puheesaan.

Kansainvälisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteina ovat olleet kysymykset siitä, millaisia diskursseja yksineläjänaiseuteen elämäntapana liitetään ja kuinka yksineläjänaiset itse itsensä näkevät yhteiskunnallisessa kontekstissa. Jill Reynolds, Margaret Wetherell ja Stephanie Taylor (2007, 331) ovat kartoittaneet yksineläjänaisien suhtautumista ihmissuh-teisiin ja yksinolonsa syihin. Tutkimuksen johtopäätökset haastavat tiedon siitä, että identiteettiä ja itseä rakennettaisiin autonomisesti ja vailla toisten vaikutusta (mt., 332).

Tutkimuksen mukaan yksin elämisensä henkilökohtaisena valintana esittäneet naiset ovat vaarassa tulla nähdyiksi itsekkäinä, epänormaaleina ja epänaissellina (mt., 333–334). Tätä ennakkoidessaan naiset turvautuvat selittämään yksin elämistään esimerkiksi tilaisuuden puuttumisen kautta, jolloin syyt yksin elämiselle johtuisivat olosuhteista. Nämä ulkopuo-lelta tulevat yksin elämistä selittävät tekijät ovat ristiriidassa määrätietoiseen naiskuvan kanssa. (mt., 348.)

Jennifer A. Mooren ja H. Lorraine Radtken (2015, 305) mukaan aiemmat yksineläjänaisia koskevat tutkimukset ovat tuottaneet kuvaa siitä, kuinka yksineläjänaisuus kyseenalaiste-taan ja nähdään toisarvoisena. Heidän tutkimuksessaan tarkastellaan sitä, kuinka keski-ikäiset 35–44 -vuotiaat kanadalaiset yksineläjänaiset kokivat elämäntapansa, kun per-henormin täyttämisen aika ei ole enää niin ajankohtainen. Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että naiset eivät pitäneet itseään epänormaaleina, mutta analyysi osoitti myös, että normaaliuden tilan luominen ja ylläpitäminen merkitsee näille naisille jatkuvaa kamppai-lua. (mt., 314–315.)

Edellä esitetty tieto yksin asumisesta, yksineläjyydestä ja yksineläjänaisista voi toimia taustatietona pyrittäessä tavoittamaan tutkimukseni yksineläjänaisien elämäntapaa ja ko-keuksia. Tutkimukseni kohdentuu yksineläjänaisiin, joilla tarkoitan naimatonta, lapseton-ta, yksin asuvaa ja ilman parisuhdetta elävää naista ja olen kiinnostunut siitä, mitä tutki-musaineistoni yksineläjänaiset kertovat kirjoitetussa kertomuksissa köyhydestään.

3 KÖYHYYS

3.1 Köyhyys ilmiönä ja käsitteenä

Voidaan sanoa, että jokaisella on jonkinlainen käsitys siitä, mitä köyhyys tarkoittaa, olipa siitä henkilökohtaista kokemusta tai ei (Eskelinen & Sironen 2017, 4). Köyhyys ja syrjäytyminen ovat ajankohtaisesti vahvasti mukana yhteiskunnallisessa keskustelussa ja poliittisessa agendassa. Tähän on oleellisesti vaikuttanut köyhyydessä ja syrjäytymistilanteessa elävien joukon jatkuva kasvaminen ja voidaan puhua, että Suomeen on syntynyt pitkäaikainen, jopa pysyvä huono-osaisten ja köyhien joukko. (Raunio 2006, 3.)

Anna-Maria Isolan ja Esa Suomisen (2016, 11; 31) mukaan köyhyys on haaste, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan muutakin kuin rahaa, sillä köyhyydessä aineettomat ominaisuudet, kuten ylisukupolvinen huono-osaisuus tai riippuvuushaasteet kietoutuvat aineelliseen niukkuuteen ja vahvistavat toisiaan. Näiden ohella monelle taloudellisesti huono-osaiselle taakoiksi voivat tulla vaihtoehtojen vähyys, toivottomuus, näköalattomuus, itsetunnon heikkous sekä ulkopuolisuuden kokemukset (mt., 11).

Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa köyhiksi määrittyvät ne, joilta elämän hallitsemisen resurssit puuttuvat. (Kangas & Ritakallio 2008, 4; Kangas & Ritakallio 2005, 31). Teollistuneissa yhteiskunnissa elämän hallitsemisen resurssit tarkoittavat osallistumisen mahdollisuutta, joka sisältää elämisen, kuluttamisen ja sosiaalisen toimintakykyisyyden kullekin ajalle ominaisten laatuvaatimusten mukaisesti. Tällöin hyvinvointi köyhyyden vastakohtana sisältää muutakin kuin asianmukaisen asunnon, riittävän ravitsemuksen, vaatetuksen ja terveyden. (Kangas & Ritakallio 2008, 3; Kangas & Ritakallio 2005, 28.)

Yhtenä näkökulmana voidaan pitää sitä, että köyhyyttä on yhtä monenlaista kuin köyhiäkin. Tätä kautta köyhiksi määrittyneistä osa on olosuhteiden uhreja, osa epäonnistuneita, osa huonon tuurin omanneita, osa saamattomia, sairaita tai vastakulttuurin edustajia sekä osa kaikkien näiden sekoituksia. (Isola & Suominen 2016, 12.)

On selvää, että nykyistä köyhyystutkimusta ei voida kilpistää yhden oikean indikaattorin kehittämiseen, sillä moniulotteisen ilmiön vangitseminen ja pelkistäminen yhteen ulottuvuuteen on väkivallan teko todellisuutta kohtaan. Vallitsevana tutkimuksellisena näkökulmana köyhyystutkimuksessa on, että köyhyyden kuvaaminen edellyttää useita toisiaan täydentäviä lähestymistapoja ja näiden lähestymistapojen rinnakkainen ja vertaileva käyttö

voi paljastaa köyhyyden monet kasvot. (Kangas & Ritakallio 2008, 6; Kangas & Ritakallio 2005, 34.)

Edellä esitettyjen näkökulmien valossa tulee näkyväksi, kuinka köyhyyden määrittäminen voi olla haasteellista, koska se on ilmiönä epätäsmällinen ja moniulotteinen (Hakkarainen 2011, 83). Keskusteltaessa köyhyydestä, ei voida välttyä keskustelemasta syrjäytymisen, huono-osaisuuden tai taloudellisen eriarvoisuuden ohella muun muassa ihmisoikeuksista, perusoikeuksista sekä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta (Eskelinen & Sironen 2017, 12–14).

3.2 Suomalainen köyhyystutkimus

Pasi Moisio (2008, 256) on tutkinut köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitystä Suomessa. Sen mukaan vuosien 1990–2005 välisenä aikana suhteellinen köyhyysaste ja lapsiköyhyysaste ovat kasvaneet huomattavasti. Suurimmassa köyhyysriskissä ovat yksinasuvat, yksinhuoltajataloudet sekä yli kolmen lapsen perheet. Suhteellisen köyhyysasteen voimakas kasvu selittyy pienituloisten heikolla tulokehityksellä keskituloisiin nähden. Tähän vaikuttaa oleellisesti vähimmäisturvan tason jääminen jälkeen yleisestä ansiokehityksestä. (mt., 259–269.)

Moision (2008, 271) tutkimus osoittaa, kuinka useilla mittareilla mitattuna köyhyys ja toimeentulo-ongelmat ovat määrällisesti vähentyneet. Tämä ei kuitenkaan hänen mukaansa tarkoita sitä, että köyhien asema olisi parantunut. Hänen näkemyksensä on, että niillä, jotka eivät ole onnistuneet pääsemään ulos köyhyydestä, toimeentulon ongelmat ja köyhyys ovat entisestään syventyneet. (mt.)

Kati Launis, Harley Bergroth ja Anu-Hanna Anttila (2016, 163) ovat tutkineet eriarvoisuuden kokemuksia niiden yhteiskunnan jäsenten osalta, jotka työttömyyden tai muun syyn vuoksi eivät voi olla yhteiskunnan tuottavana jäsenenä. Tutkimuksen tuloksissa köyhyys näyttäytyy sosiaalisena tilana, jossa käsitys itsestä muotoutuu aina suhteessa toiseen. Köyhyys kokemuksena tuottaa häpeän, vihan, kapinan, toivottomuuden, vaihtoehdottomuuden ja alistumisen tunteita. (mt., 164.)

Launiksen ym. (2016, 134) tutkimukseen osallistuneet tuottivat kokemusta yhteiskunnallisesta tarpeettomuudesta ja sosiaalisesta kelvottomuudesta suhteessa työllisiin. Köyhyys herätti tutkittavissa tunteiden ohella materiaalisia, kehoon, toisten katseisiin ja katseen vältelyyn liittyviä ulottuvuuksia (mt., 164). Launiksen ym. (2016, 165) tutkimuksen mukaan

tutkittavat, joiden status on työtön, pienituloinen ja prekaariin liukuva luokaton väestö, tuntevat luokkayhteiskunnan nahoissaan köyhyyden herättämien kokemusten ja tunteiden kautta.

Isolan ja Suomisen (2016, 9; 43) mukaan suomalaista köyhyyttä ja hyvinvoinnin heikkoa tasoa selittäviä tekijöitä ovat muun muassa työttömyys, työkyvyttömyys sekä tuloköyhyys ja nämä haasteet säteilevät moneen suuntaan fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Isola ja Suominen (2016, 44; 47) jakavat Moision (2008, 271) näkemyksen siitä, että suomalaista 2000-luvun köyhyyttä ilmentää hidastuva tuloliikkuvuus, köyhyysriskin kasvu, köyhyyden toistuminen samoille ihmisryhmille sekä köyhyyden näyttäytyminen hitaasti poistuvana pitkäaikaisena ongelmana.

Palveluiden ja etuuksien varaan joutuminen voi tuottaa osaltaan ulkopuolisuuden tunnetta ja omilla pärjäämisen estyminen voi johtaa passiivisuuteen ja katkeruuteen sekä surun ja häpeän kokemuksiin (Isola ym. 2016, 37). Elinkeinorakenteen murros, osaamisvaatimusten kasvu ja pitkäaikaistyöttömyys voivat yhdessä tuottaa muurin, jonka yli työllisyyteen pyristeleminen vaatisi yhteiskunnan ja yksilön yhteisiä ponnistuksia. (mt., 44; 47.) Osalle köyhiä köyhyys on elämänmittaista ja se näkyy elämän lyhytenä, sillä Suomessa köyhän elämä on lyhyempi kuin rikkaan, eron kasvaessa koko ajan (mt., 37–38).

3.3 Absoluuttinen, suhteellinen ja subjektiivinen köyhyys

Köyhyystutkimus tekee teoreettisen jaottelun absoluuttisen, suhteellisen ja subjektiivisen köyhyyden välille (Kangas & Ritakallio 2008, 3). Absoluuttisessa köyhyydessä ihmisen fyysinen olemassaolo on uhattuna ravinnon ja suojan puuttuessa. Tätä muotoa köyhyydestä nähdään esiintyvän lähinnä kehitysmaissa. Hyvinvointiyhteiskunnissa voi olla absoluuttisen köyhyyden piirteitä, kun keho toimeentulo pakottaa ihmisen niukkuuteen ja yksipuolisuuteen esimerkiksi ruokavalion suhteen. (Roivainen ym. 2011, 9.) YK määrittelee absoluuttisen köyhyyden tarkoittavan elämistä alle 1,25 dollarilla vuorokaudessa (Isola & Suominen 2016, 25).

Suhteellisessa köyhyydessä on kysymys resurssien puutteesta, mikä estää ihmisiä elämästä yhteiskunnassa vallalla olevalla tavalla (Roivainen ym. 2011, 9). Välttämättömyydet vaihtelevat ajassa ja paikassa sekä ovat suhteellisia. Suhteellisuudessa keskeistä on se, mitä kulloinkin pidetään välttämättömänä ja mitä ilman ei voida katsoa esiinnyttävän julkisuu-

dessa ilman häpeää. (Kangas & Ritakallio 2008, 4; Kangas & Ritakallio 2005, 30.) Suhteellinen köyhyys voi johtaa pitkittyneeseen kurjuuteen (Isola & Suominen 2016, 28).

Euroopan komission virallisessa köyhyysmääritelmässä on omaksuttuna suhteellisen köyhyyden näkökulma (Kangas & Ritakallio 2008, 4;31). Suhteellisen köyhyyden haasteellisuutta ja siitä pois pyrkimisen vaikeutta auttavat hahmottamaan toimintavalmiuden viitekehys sekä stressi- ja niukkuusteorioiden toisiaan täydentävät ominaisuudet (Isola & Suominen 2016, 30). Sen osuutta eri yhteiskunnissa voidaan tarkastella esimerkiksi Eurostatin suosittaman rajan mukaan, mikä on 60 prosenttia kotitalouksien mediaanituloista. Tästä rajasta voidaan käyttää nimitystä köyhyysriskiraja tai pienituloisuuden raja. Suomessa pienituloisiin kotitalouksiin laskettavia henkilöitä oli vuonna 2015 634 000 ja yhden hengen talouden kuukausi tulot olivat noin 1 185 euroa. (Eskelinen & Sironen 2017, 5.)

Köyhyyttä voidaan lähestyä myös hylkäämällä valmiit stereotypiat ja kategorisoinnit. Tällöin pyritään toiseuden puheen sijaan ymmärtämään köyhyyttä itsensä köyhäksi määrittäneiden näkökulmasta heidän arkisten kokemustensa kautta. Näin toimittaessa kokemus köyhyydestä voi olla tyystin toinen kuin stereotypioissa, sillä köyhyys on jotain, josta köyhä selviytyy joka päivä. (Krook 2008, 151.) Tarkasteltaessa ihmisten omia kokemuksia köyhyydestä, keskustelu siirtyy teorialatasolla subjektiivisen köyhyyden käsitteeseen. Väestön mielipiteen käyttämistä tutkimuksen mittarina pidetään tärkeänä huono-osaisten äänen kuulumisen ja yhteiskuntapolitiikan legitimitietin näkökulmista (Roivainen ym. 2011, 9; Hakkarainen 2011, 83–84.)

Kvalitatiivinen ote köyhyystutkimuksessa on lisääntynyt 2000-luvulla ja nykyisin laadullisia aineistoja kuten haastatteluja tai kirjoituksia käytetään köyhyyden tutkimisessa aiempaa enemmän (Roivainen ym. 2011, 10). Niko Eskelisen ja Jiri Siroksen (2017, 10) mukaan tutkimalla köyhyyden kokemuksia voidaan ymmärtää laajemmin keinoja köyhyyden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Subjektiivista köyhyyttä on käytetty mittarina, kun on haluttu saada verrattavuutta kvantitatiivisen hyvinvointitutkimuksen tai köyhyystutkimuksen tulosten kanssa (Hakkarainen 2011, 84). Oman tutkimukseni tulokulma köyhyyskeskusteluun on yksineläjänäisten köyhyydelle antamat subjektiiviset kokemukset, joita he avaavat kirjoittamissaan kertomuksissa.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN VIITEKEHYS

4.1 Sosiaalinen konstruktionismi tieteen filosofiana

Laadullisen tutkimukseni tieteenfilosofinen ydin on sosiaalisessa konstruktionismissa, mikä tarkoittaa näkökulmaa ja ajattelutapaa. Sen mukaan elämästä ei ole olemassa absoluuttista tai objektiivista totuutta. Kyseisen viitekehysten mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu arkisessa ja formaalissa kielellisessä vuorovaikutuksessa, jossa kieli toimii maailman kuvaajana sekä todellisuuden jäsentäjänä ja muokkaajana. Sosiaalisen konstruktionismin näkemyksenä on, että käsityksemme maailmasta on suhteellista ja todellisuuskäsitys on sidoksissa tiettyyn aikaan, kulttuuriin ja historiaan. (Eskola & Suoranta 2005, 194; Heikkinen 2018, 177.)

Sosiaalisen konstruktionismin perusajatukseen lukeutuu myös se, että ihminen muodostaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa varaan, samalla konstruoiden kielen avulla tietoa ja identiteettiään (Heikkinen 2018, 178; Burr 2015, 10). Näin ollen sosiaalisen todellisuuden ja maailman rakentuminen on ontologisesti erilaista kuin esimerkiksi materiaalinen ja fyysinen luonto. Voidaan sanoa, että tieto maailmasta tai käsitys itsestä on alati muotoaan muuttava ja jäsentävä kertomus. (Heikkinen 2018, 177:178; Burr 2015, 9.) Sosiaalisen konstruktionismin taustaoletusten mukaisesti ihminen on kielellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen olento ja tietäminen on suhteessa toisten tietämiseen, tulkintoihin ja sosiaaliin sopimuksiin (Sandelin 2012, 169).

4.2 Narratiivinen tutkimusmenetelmä

Valitsemani tulokulma tutkimusaiheeseeni on osa tutkimukseni teoreettista viitekehystä ja narratiivisuus tai kerronnallisuus on perusteltu näkökulma ajatellen tutkimusaineistoni keruuta, luonnetta ja sen analysoimisen tapoja (Eskola & Suoranta 2005, 24; Sääntti 2000, 181; 184). Hannu L.T. Heikkinen (2018, 176–177) tukee ajatustani kuvaamalla, kuinka narratiivisuus ja narratiivinen lähestymistapa voidaan nähdä tutkimusotteena, taustafilosofiana tai tutkimuksellisena lähestymistapana, mikä pohjautuu konstruktiiiviseen ja tulkinnalliseen paradigmaan. Pirkko Sandelinin (2012, 169) näkemyksenä on myös, että narratiivisuus voi tarkoittaa koko tutkimusprosessia, sillä tutkimuksen henkilöt ja tutkimusproses-

sin erilaiset aineiston lähestymistavat ovat kiinteästi liittyneinä kokonaisuuteen ja sosiaali-
seen konstruktionismiin.

Narratiivisuus on käsitteenä monimuotoinen, eikä sillä ole vakiintunutta suomennosta, mutta sen väljänä synonyymina on käytetty tarinallisuutta tai kerronnallisuutta (Heikkinen 2002, 184; Heikkinen 2018, 171). Narratiivisuuden teoreettisena lähtökohtana nähdään kertomusten rooli ihmisen sisäisenä, luonteenomaisena ja lajityypillisenä tapana jäsentää elämäänsä, kokemaansa ja itseään (Laitinen & Uusitalo 2008, 111; Heikkinen 2018, 176).

Narratiivinen tutkimus kohdistaa huomionsa siihen, millä tavoin yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta ja samalla tulee mahdolliseksi päästä ymmärtämään yksilöiden sisäistä maailmaa ja identiteettiä (Heikkinen 2002, 190; Hänninen 2018, 204). Kertomusten kautta välittyy tietoa ihmisten ja maailman välisestä suhteesta sekä ihmisen suhteesta toiseen ja itseensä (Ricoeur 1991, 196; 198). Näin tieteellinen tutkimus voi toimia kertomusten välittäjänä, jotka purkavat jakautuneen yhteiskunnan jännitteitä ja käytänteitä (Laitinen & Uusitalo 2008, 112).

Narratiiviseen lähestymistapaan kuuluu myös keskeisesti ajatus siitä, että ihmisen maailmassa olemisen tapa pitää sisällään kokemuksiinsa kietoutumisen ja tätä kautta kokemuksen -käsite on olennainen (Erkkilä 2006, 201). Sen ei kuitenkaan katsota tarkoittavan, että kokemuksellinen kertomus olisi yhtä kuin subjektiivinen kokemus, sillä kertomisen katsotaan olevan kulttuurisesti jäsentynyttä riippumatta kertomuksen henkilökohtaisuudesta. Kokemusta koskeva tieto pyritään esittämään kertojan antamassa merkityksessä ja se on kiinteässä yhteydessä siihen kontekstiin, jossa tieto on koettu ja tuotettu (Sandelin 2012, 170.) Näiden kokemuksiin pohjaavien kertomusten kautta voidaan tavoittaa totuutta, joka sallii kertojan yksilöllisyyden, vapauden ja luovuuden sekä erilaiset painotukset ja tulkin-
nat siitä kuinka tosi tapahtumia muistetaan (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 8).

Sosiaalityön alalta tehtyjä narratiivisia tutkimuksia ovat esimerkiksi Riitta Granfeltin (1998) väitöskirjatutkimus *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*, Risto Koivumäen (2009) sijaisisyyttä koskeva lisensiaatintutkimus sekä Tuija Erosen (2012) tutkimus *Lastenkoti osana elämäntarinaa*. Koivumäen (2009, 40) tutkimuksessa *Isyyttä alihankintana* avataan narratiivisen analyysin keinoin sijaisisänä toimivien miesten identiteetin rakentumista. Erosen (2012, 5) väitöskirjatutkimuksessa puolestaan haetaan vastauksia kysymyksiin mitä ja miten lastenkotitaustasta kerrotaan osana omaa tarinaa. Tutkimuksessa haetaan vastausta

myös tutkimusmetodeihin ja tutkimusetiikkaan liittyen, jolloin kysytään, miten tarinoita kerrotaan sekä kuinka niitä voidaan tutkia (mt., 6).

Oman tutkimukseni jäsentymisen kannalta merkittäviä aikaisempia narratiivisia tutkimuksia eri tieteenaloilta, edellä mainittujen tutkimusten ohella, olivat sosiaalipsykologi Vilma Hännisen (1999) väitöskirjatutkimus *Sisäinen tarina, elämä ja muutos* sekä sosiologi Anni Vilkon (1997) tutkimus *Omaelämänkerta kohtaamispaikkana*. Vilkon (1997, 76) näemyksenä on, että kirjoittaja ilmaisee ensin itseään ja toissijaisesti ympäröivää maailmaa, eikä kertomus synny koskaan tyhjiössä. Hännisen (1999) mukaan elämän merkityksen kokemisessa sisäisellä tarinalla on sijansa, sillä siinä menneisyys tulee ymmärrettäväksi ja tulevaisuutta ennakoidaan. Hännisen (1999) tutkimuksessa keskeiseksi muotoutui se, miten ihmiset luovat merkitystä elämälleen erityisesti elämänsä muutoksissa.

5 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymys

Kuten edellä olen esittänyt, köyhyystutkimuksella on lukuisia mittareita ja metodeja käytössään ja usein tutkimuksen kohteet ovat tulleet määritellyiksi köyhiksi itsensä ulkopuolelta. Katsotaan, että köyhyystutkimus tai köyhyiden vähentämiseen tähtäävät poliittiset toimet eivät voi pohjautua yksistään ihmisten subjektiiviseen kokemukseen, mutta ihmisten subjektiivinen kokemus köyhyydestä voidaan nähdä merkittävänä informaation lähteenä sekä ilmiöön liittyvien ongelmakohtien esille nostajana. (Krook 2008, 151.)

Yksineläjänaisten köyhyys on ilmiönä yhteiskunnassamme marginaalinen ja tätä kautta he eivät ole erityisen suojelun tarpeessa oleva ryhmä (Kauppinen ym. 2014, 43). Ilmiön marginaalisuuden vuoksi se on voinut jäädä myös tutkimuksellisessa mielessä vähemmälle huomiolle. Pidän köyhyyttä kokeneiden oman äänen esiin tuomista tärkeänä, sillä se mahdollistaa monipuolisemman kuvan saamisen köyhyydestä. Edellä esitetyt seikat ovat perusteena sille, että näen yksineläjänaisten köyhyiden kokemusten tavoittamisen ja avaamisen tutkimukseni puitteissa merkityksellisenä yhteiskunnallisesti, yhteiskuntatieteellisesti ja sosiaalityön käytännön sekä tutkimuksen kannalta.

Tutkimusaineistoni yksineläjänaiset ovat päättäneet kertoa omasta elämästään ja köyhyydestään kirjoittamalla vastineen kirjoituspyyntöön. Tutkimukseni tehtävänä on kartoittaa kirjoituspyyntöjen avulla kerätystä tekstiaineistosta, mitä yksineläjänaiset kertomuksissa kertovat köyhyydestään ja tutkimukseni tavoitteena on antaa ääni tutkimukseni yksineläjänaيسille.

Tutkimuskysymykseni on:

Mitä yksineläjänaiset kertovat kirjoitetuissa kertomuksissa köyhyydestään?

5.2 Aineiston esittely ja rajaaminen

Tutkimusaineistoni koostuu kirjoituspyynnöllä, nimeltään *Töissä ja köyhä!* kerätyistä kirjoituksista. Kirjoituskutsu on julkaistu Jyväskylän yliopiston verkkosivuilla ja sen ohella se on ollut jaettuna sosiaalisessa mediassa. Kirjoitusten kerääminen liittyi Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen *Työssäkäyvät köyhät ja ruumiillisuus* - tutkimusprojektiin sekä *Köyhä, läski ja roska – Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit* -hankkeeseen. Aineisto on julkaistu Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa elokuussa 2019, josta se on ladattavissa tutkimuskäyttöön. (Jakonen 2019a.)

Alkuperäinen aineisto sisältää 170 kirjoitusta, joista tutkimuskäyttöön on saatavissa 135 vapaamuotoista ja pituudeltaan vaihtelevaa tekstiä. Aineiston kirjoitukset koostuvat työssäkävien kokemuksista köyhydestä. Kirjoituksissa kuvataan pienituloisten suomalaisten arkea subjektiivisesti ja niissä käsitellään esimerkiksi terveydentilaa, huolta taloudellisesta pärjäämisestä sekä köyhyden moninaisia vaikutuksia elämään. (Jakonen 2019a.)

Taustatietoina aineistossa on kirjoittajan sukupuoli, syntymävuosi, luokiteltu asuinpaikka, siviilisääty, kuukausiansiot, koulutus ja työsuhteiden lukumäärä työuran aikana. Näiden ohella taustatiedoista löytyy tietoa siitä, onko kirjoittajalla lapsia ja mitä hän pääasiassa tekee arkisin. (Jakonen 2019a.) Aineistoni rajaamista tutkimustehtäväni mukaisesti helpottaa tutkittavien antamat taustatiedot sukupuoleen, siviilisäätyyn sekä lasten lukumäärään liittyen. Tämän ohella olen tarkistanut tietojen paikkansa pitävyyden lukemalla kaikki naisten kirjoittamat tekstit, sillä osalla kirjoituspyyntöön vastanneilla esitiedot olivat puutteelliset. Esitiedoissa oleva käsite naimaton voidaan esimerkiksi ymmärtää monella tavalla ja tämän vuoksi tarkistin tietoja lukemalla tekstejä.

Tutkittavat eivät ole määritelleet itseään yksineläjänaisiksi, vaan he ovat täyttäneet tiedot esitietojen osalta ja määrittely yksineläjänaiseksi on tehty näiden esitietojen perusteella, ulkoapäin. En lähde heidän antamiaan esitietoja kyseenalaistamaan, vaan luotan niiden paikkaansa pitävyyteen. Tämän tutkimuksen puitteissa käytän tutkimuksessani yksineläjänaisesta sen tiukinta määritelmää, jolloin valitsen aineistosta niiden kirjoittajien tekstit, jotka ovat lapsettomia, puolisottomia ja ilman parisuhdetta eläviä naisia (Dakash 2016, 106).

Kirjoituspyyntöön vastanneet henkilöt katsovat kuuluvansa ja määrittävät itsensä viitekehukseen ”köyhä ja töissä”. Tätä ajatustani tukee osaltaan se, että kirjoituspyynnössä vastaajilta pyydettiin kuvauksia muun muassa köyhyden, heikkojen työolojen, jaksamisen, nä-

län tai lihomisen vaikutuksista elämänhallintaan ja mielialaan (Jakonen 2019a). Köyhyys - käsitteenä on puolestaan hyvin moniulotteinen ja tätä kautta köyhyyden kokemus voi myös näyttäytyä tutkittavien kertomuksissa monenlaisena. Haluan korostaa, että yksineläjälle köyhyys voi olla haasteellinen lyhyt- tai pitkäaikainen ongelma, mutta välttämättä hän ei näin koe. Tutkimusaineistoni kertomukset on kerrottu vapaasta tahdosta ja niihin on koostettu juuri ne asiat, joita kirjoittajat ovat halunneet ottaa esille.

Alustavaan aineistoon tutustumisen ja rajauksen jälkeen aineistokseni muotoutui 14 erimitaista kertomusta. Yksi palautettu kirjoituspyyntö sisälsi pelkästään henkilötiedot. Perehtyessäni tutkittavien esitietoihin tuli esille, että tutkimukseni naiset ovat iältään 28 – 67-vuotiaita. Tutkittavista puolet on syntynyt 1980-luvulla. Valtaosa tutkittavista on korkeasti kouluttautuneita ja kirjoituspyyntöön vastaamisen ajankohtana he olivat joko työssä tai opiskelivat. Alustavan jäsenyyksen mukaan kirjoitukset ovat enimmäkseen 1–3 sivun mittaisia ja muodoltaan omakohtaista kerrontaa sisältäviä tekstejä minä -muodossa. Aineistoa on kaikkiaan 30 sivua.

5.3 Kertomukset analyysin kohteena

Lukiessani eri tutkijoiden näkökulmista kertomusten tutkimisesta ja narratiivisen aineiston analyysistä tulini vakuuttuneeksi siitä, että minun on lähestyttävä aineistoani löytämällä omin tapa juuri tämän aineiston, tutkimustehtäväni ja omien tutkijan ominaisuuksieni viitoittamana. Ymmärrän nyt lukemani perusteella, että aineiston analyysi tulee olemaan jotain muuta kuin mekaanista metodin toistamista.

Kertomus tai kerronnallisuus on suomennos englanninkielisestä käsitteestä *narrative*. Usein puhutaan tarinan -käsitteestä ikään kuin synonyymina kertomukselle, mutta tosiasiallisesti ne ovat kaksi eri käsitettä. (Hyvärinen 2006, 4.) Matti Hyvärinen (2006, 3;5) luonnehtii kertomuksen olevan jotain, jolle on ominaista tulla kerrotuksi jonkin median välityksellä ja se on aina kulttuurisesti jäsentynyt. Tarina puolestaan sisältyy kertomukseen, sillä päättelemme tarinan kertomuksen perusteella (mt., 5). Käytän oman tutkimukseni aineiston osista kertomus -nimikettä, sillä ne täyttävät kertomuksen -käsitteen ehdot ja se sopii omaan ajatteluuni parhaiten.

Puhutuista tai kirjoitetuista kertomuksista koostuvia aineistoja voidaan käsitellä joko narratiivien analyysin tai narratiivisen analyysin menetelmin (Virkkala 2016, 50). Jaottelun

taustalla on Jerome Brunerin (1915–2016) kaksi tietämisen tapaa, joista toinen on kertomukseen perustuva ymmärrystä edustava narratiivisen tiedon muoto (Heikkinen 2018, 181). Toinen tietämisen muoto on loogis-tieteellinen, jota hyödynnetään narratiivien analyysissa, jolloin sisällön analyysin tavoin aineistoa luokitellaan ja jäsennetään kategorioihin ja tapaustyyppeihin. (Kujala 2008, 29).

Tutkimukseni tietämisen tapa pohjaa narratiivisen tiedon muotoon, mikä edellyttää synteettisen tekemistä narratiivisen analyysin viitoittamana. Tällöin analyysissa oleellista on synteettisen tekeminen narratiivisen tietämisen myötävaikutuksella, jolloin aineistosta luodaan uusi kertomus. Tällöin, mukana ovat tutkimusaineistoni keskeiset teemat, mutta siitä voidaan jättää pois juonen kannalta epäoleelliset tapahtumat. (Polkinghorne 1995, 12; 15–16.)

Catherine Kohler Riessmanin (2008) esittämistä neljästä narratiivisen analyysin lähestymistavasta; dialoginen, visuaalinen, strukturaalinen ja temaattinen analyysi, koin viimeisimmän sopivan parhaiten oman tutkimusaineistoni analyysitavaksi. Hänen mukaansa kaikki narratiivinen tutkimus on kiinnostunut siitä, mitä on sanottu, mutta temaattisessa analyysissa sisältö on erityisen kiinnostuksen kohteena. (Riessman 2008, 53–54.)

Temaattisessa analyysissa aineistosta etsitään yhteisiä teemoja, joiden muodostumiseen voi vaikuttaa tutkimuksen tarkoitus, analyysin kohteena oleva aineisto tai aiemmat tutkimukset (Riessman 2008, 54). Kyseinen menetelmä on hyödyllinen lähestymistapa aineistoon silloin, kun päähuomio on jossain ilmiössä, joka on yhteinen tutkittaville (Laitinen & Uusitalo 2008, 133). Minulle tutkijana tämä tarkoittaa oletuksen tekemistä siitä, että tutkittavat kuvaavat teksteissään samankaltaista ilmiötä tai teemaa. Tämän oletuksen katsotaan olevan myös analyysimenetelmän käyttöä rajoittava tekijä. (Riessman 2008, 76.) Omassa tutkimuksessani kyseinen oletus voi pitää paikkaansa, eikä analyysimuodon käyttämiselle ole tältä osin estettä.

Narratiivisen aineiston analyysiin liittyy erityispiirteitä, joista minun tutkijana on syytä olla tietoinen. Kertomusten lukeminen on aikaa vievää ja se vaatii useita sekä erilaisia lukutapoja (Lieblich ym. 1998, 11; Kujala 2008, 27). Omassa tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että tutustun kertomuksiin kuin dialogikumppaneihin, luen aineistoa useaan kertaan ja luotan siihen, että perehtymällä kertomuksiin voin kuoria kertomuksista teemoja, joista lähdän rakentamaan tutkimukseni kysymykseen vastausta (Hänninen 2018, 196).

Vahvistaakseni tutkimukseni analyysia, otan Riessmanin (2008) temaattisen narratiivisen analyysin rinnalle sitä lähelle tulevan Amia Lieblichin, Rivka Tuval-Mashiachin ja Tamar Zilberin (1998, 62) narratiivisen aineiston lukemiseen, analysointiin ja tulkintaan käytettävän holistis-sisällöllisen menetelmän. Siinä huomio on koko kertomuksessa ja tarinoihin keskitytään sisältöjen tai teemojen kautta (Virkkala 2016, 51).

Hyödynnän aineiston luennassa, analysoinnissa ja tulkinnassa myös Lieblichin ym. (1998) kategoris-sisällöllistä menetelmällisyyttä, joka keskittyy aineiston tematisointiin ja sopii jotakin ihmisryhmää koskevan ilmiön tutkimiseen (Laitinen & Uusitalo 2008, 133). Lieblichin ym. (1998, 62) mukaan tietty teema erottuu aineistosta siten, että sille on annettu tilaa kerronnassa, sitä toistetaan tai siitä kerrotaan yksityiskohtia.

Riessman (2008, 53;63) esittää teoksessaan, kuinka narratiiviset tutkijat pitävät kertomukset mieluummin teorioista kuin kategorioista vapaana ja suosivat aineistolähtöisyyttä. Toisaalta hän käyttää temaattista analyysia esitellessään ilmaisua ”lukea jonkin teoreettisen rakennelman läpi”. Tulkitsen nämä näkökulmat siten, että tutkijalla voi olla lähestymistapana aineistonlähtöinen lukutapa, mikä ei estä taustateorioiden olemassaoloa ja niiden hyödyntämistä aineiston yhteisten teemojen löytämiseksi. Toisaalta taustateorioita voidaan käyttää apuna myös aineistosta tehtävissä tulkinnoissa. (Riessman 2008, 54; 59; 74.)

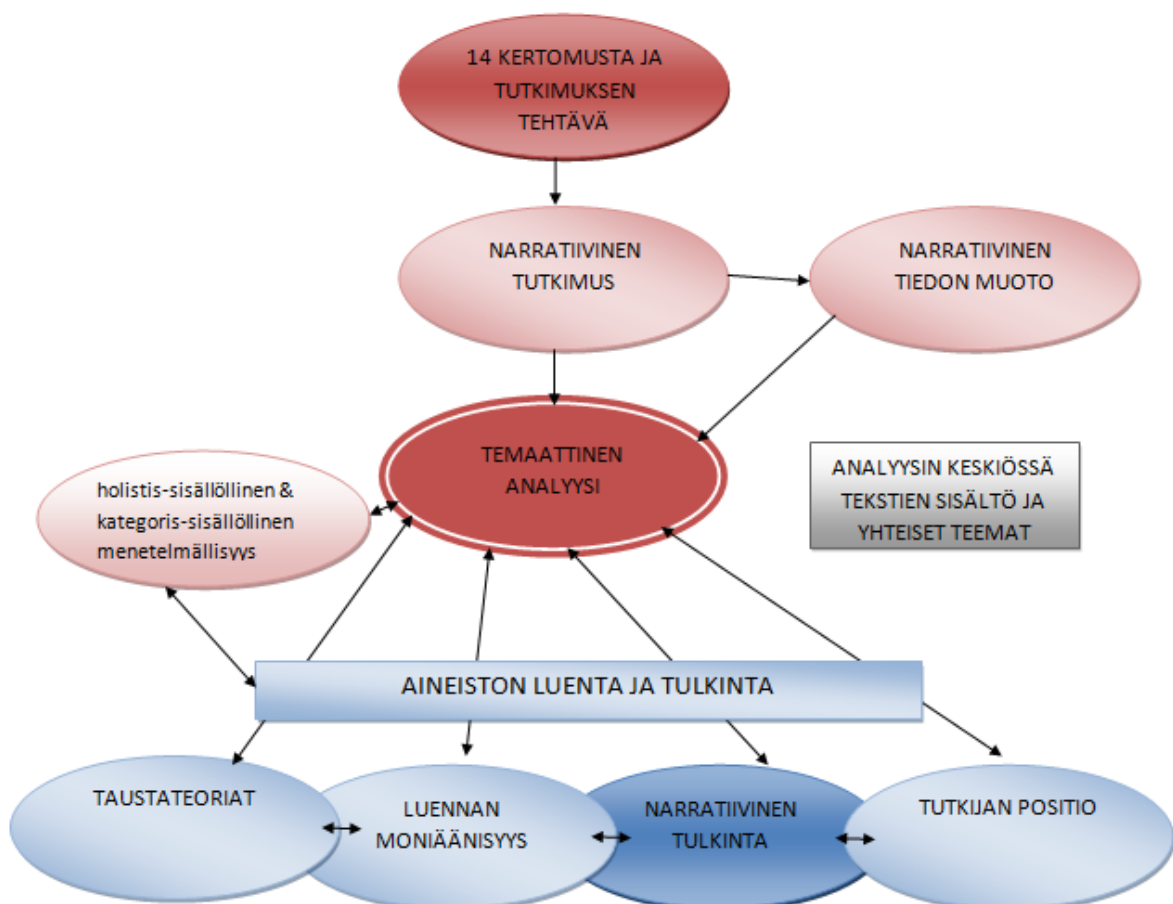
Tutkimuksessani taustateorian rooleissa on yhtäältä narratiivisen tutkimuksen näkökulma siitä, kuinka yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta ja samalla tulee mahdolliseksi päästä ymmärtämään yksilöiden sisäistä maailmaa ja identiteettiä (Heikkinen 2002, 190; Hänninen 2018, 204). Toisaalta narratiiviseen lähestymistapaan kuuluu keskeisesti ajatus, että ihmisen maailmassa olemisen tapa pitää sisällään kokemuksiinsa kietoutumisen (Erkkilä 2006, 201; Sandelin 2012, 170).

Näiden kertomuksissa esiin tulevien kokemusten kautta voidaan tavoittaa totuutta. Tutkimuksessani se tarkoittaa kertomusten kautta välittyvää kokemuksellista tietoa yksineläjänaisten köyhydestä. (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 8.) Kolmantena ulottuvuutena tutkimukseni taustateorianana voidaan pitää köyhyystutkimuksen subjektiivisen köyhyyden määreitä, jolloin Suvi Krookin (2008, 151) mukaisesti tutkitaan sitä, mistä köyhäksi itsensä määrittäneet selviytyvät joka päivä.

Jo esiteltyjen taustalla vaikuttavien teoreettisten elementtien ohella pyrin noudattamaan oman tutkimukseni aineiston lukemisessa moniäänisyyttä, johon sisältyy Tiina Kujalan

(2008, 27) ajatus siitä, että luennassa ollaan jatkuvassa dialogissa kirjoittajan äänen, tutkimukseni taustateorioiden ja oman refleksiivisen aineiston lukemisen tapani kanssa.

Tutkimukseni analyysin tulkinnallisuus pohjaa puolestaan Merja Laitisen ja Tuula Uusitalon (2008, 136) näkemykseen, että narratiivinen tulkinta pitää sisällään henkilökohtaiset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset ja tästä syystä ilmiötä tulee tarkastella kertomuksista näistä kolmesta suunnasta. Analyysin- ja tulkintavaiheen kannalta on oleellista, että tutkijana asemoidun siten, että haluan oppia toisen kokemuksesta, näkemyksestä ja reaktioista suhteessa tiettyyn ilmiöön. Samanaikaisesti tutkijana minun tulee olla tietoinen, että tarkastelen aineistoani persoonallisuuteni, ominaisuuksieni ja elämänhistoriani läpi (Laitinen & Uusitalo 2008, 137.) Havainnollistan narratiivisen tutkimuksen, temaattisen narratiivisen analyysin, tutkimukseni taustateorioiden sekä aineistoni luennan ja tulkintavaiheen toimintaa omassa tutkimuksessani kuviossa 1.

KUVIO 1. Narratiivisen tutkimuksen, temaattisen narratiivisen analyysin, aineiston luennan ja tulkintavaiheen toiminta tutkimuksessani.

Erityisen merkittävänä oman aineiston analyysini kannalta pidän Laitisen ja Uusitalon (2008, 136) näkemystä siitä, että kunnioittamalla, tunnistamalla ja tiedostamalla voin tutkijana päästä lähemmäksi narratiivisen tutkimuksen ajatusta tietämisen subjektiivisuudesta, kohdentaa tutkimuksellisen kiinnostukseni kertojan näkökulmaan ja tavoittaa sitä, mikä on yksittäisen ihmisen henkilökohtainen totuus. Tutkimusaineistoni yksilöiden subjektiivisen kokemuksen ja totuuden tavoittaessani, voin rakentaa temaattisen narratiivisen analyysin keinoin sekä oman tulkintani kautta tutkimusaineistoni yksineläjänaisten yhteistä teemallista kertomusta köyhyydestä.

5.4 Aineiston analyysin vaiheet

Olen tutkimuksessani kiinnostunut kertomusten sisällöistä eli siitä mitä on kerrottu ja analyysissäni keskityn kertomusten rooliin tiedon välittäjänä tutkimusaineistoni yksineläjänaisten köyhyydestä (Riessman 2008, 54). Lähtökohtaisesti oletan, että tämä edellyttää kertomusten kuorimista kuin sipulia. Ajattelen, että analyysin eri vaiheissa saamani tieto yksineläjänaisten köyhyydestä on henkilökohtaista, mutta voin myös saada yleisempää käsitystä yhteiskunnan tilasta, ajasta ja kontekstista, joissa kyseiset kertomukset ovat syntyneet ja saaneet elämänsä (Riessman 2008, 63).

Olen ladannut tutkimusaineistoni tietokoneelleni Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta ja se sisältää 135 vapaamuotoista ja pituudeltaan vaihtelevaa tekstiä. Rajaamisen jälkeen aineistoni koostuu 14 kirjoittajan kertomuksesta, jotka olen tulostanut paperiversioiksi, havaintojeni merkitsemistä helpottaakseni. Paperimuodossa olevan aineiston käyttö ja tutkiminen tuntui itselleni sopivammalta kuin aineiston tarkastelu tietokoneen ruudulta. Jokaisen kertomuksen olen varustanut alkuperäisellä aineiston numerosarjalla, jossa näkyy yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston aineistolle antama tunnus, alaviiva ja jokaista kirjoituspyynnön vastausta yksilöivä kolminumeroinen tunnus (esim. FSD3321 _ 123). Sen jälkeen olen antanut jokaiselle kertomukselle järjestysnumeron 1–14 välillä.

Aloitin analyysini paneutumalla jokaiseen 14 kertomukseen ajatuksella ja ajan kanssa. Luin niitä yksittäisinä kertomuksina ja pyrin hahmottamaan kirjoittajan tilannetta kerronnan perusteella. Huomasin, että kertomuksissa kirjoittajat käyttävät köyhyys -sanon ohella myös muita käsitteitä, joilla he ilmaisevat taloudellista tilannettaan, joka vaikuttaa kokonaisvaltaisesti heidän elämäänsä. Tällaisia käsitteitä ovat vähävarainen, pienituloisen, pre-

kaari, niukka toimeentulo, rahattomuus, köyhyysrajan alla elävä, rutiköyhä, hetkellisesti köyhä, suhteellisen vähävarainen ja välillä vähemmän köyhä.

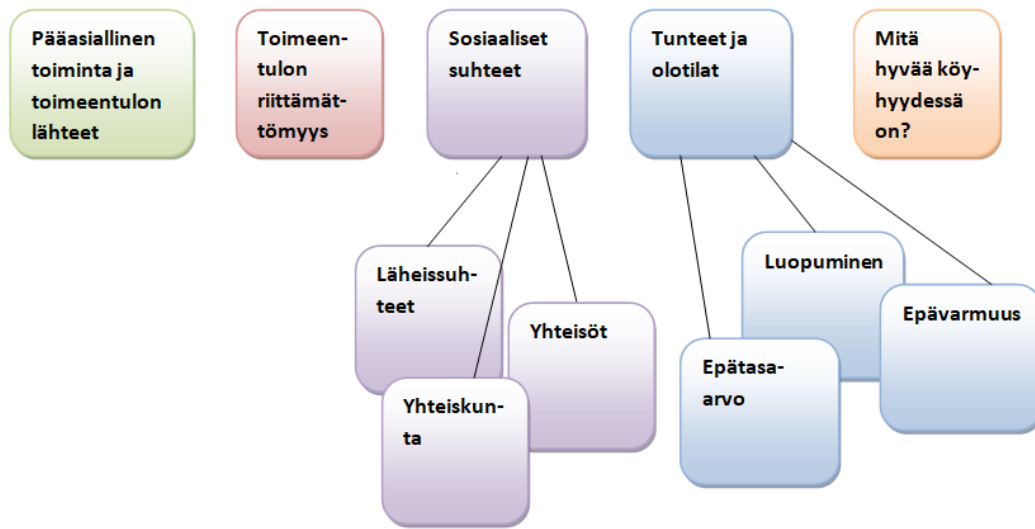
Lukiessani huomasin myös, että jokainen kirjoittaja pohti elämäänsä kirjoituspyynnön viitekehyksessä, jossa vastaajia ohjeistettiin kertomaan ja kuvailemaan arkeaan ja perhe-elämäänsä, johon mahdollisesti vaikuttavat työn pätkittäisyys ja tarve turvautua sosiaalisiin tukiin. Edellisen ohella kirjoittajilta pyydettiin kuvauksia köyhyyden ja heikkojen työolojen ruumiillisista vaikutuksista kuten jaksamisesta, nälästä ja lihomisesta sekä köyhyyden vaikutuksista elämiseen kokonaisvaltaisesti. (Jakonen 2019a.)

Toisen lukukerran jälkeen totesin, että kertomusten köyhyyteen liittyvien teemojen tavoittamiseksi, minun tulee kirjata niitä ylös. Seuraavat aineiston lukukerrat ja silmäilyt pitivät sisällään jokaisen kertomuksen osalta yksityiskohtien sekä kertomuksille yhteisten teemojen havainnointia ja ylös kirjaamista. Päätin koota kaikki köyhyyttä jollain tavoin suoraan tai sivuten kuvaavat teemat aineistosta ja koostin ne sitaatteineen liitteeseen 2. Teemoittelu ja eri teemojen otsikointi syntyi melko spontaanisti ja siihen vaikuttivat aineistossa määrällisesti usein toistuvat teemat.

Teemoittelun kautta kertojien pääasiallinen toiminta ja erilaiset toimeentulon lähteet ovat läsnä kaikissa kertomuksissa ja tätä kautta muodostuivat kertomusten toistuviksi ja yhteisiksi teemoiksi. Ne näyttäytyvät oleellisina tekijöinä köyhyyden kokemuksen rakentumisessa tutkimusaineistoni yksineläjänaisilla. Toinen yhteinen teema kertomuksissa liittyy kuvauksiin siitä, mihin rahaa tarvitaan ja mihin se konkreettisesti riittää yksineläjänaisen arjessa. Kolmantena yhteisenä teemana olivat kertomusten kuvaukset kokemuksista läheisverkostoihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumisesta.

Neljäntenä teemana aineiston kuorinta tuotti monipuolisesti kuvauksia tunteista ja oloista liittyen vallitsevaa elämäntilannetta kohtaan, jossa koettu köyhyys on läsnä. Tässä vaiheessa analyysia selkeän yhteisen tunnekokemuksiin liittyvän teeman muodostivat jatkuva epävarmuus toimeentulosta ja työn jatkumisesta. Toisena vallalla olevana tunnetilana olivat luopumisen kokemukset itselle tärkeiksi koetuista asioista. Kolmannen yhteisen teeman tässä vaiheessa muodostivat kokemukset ja ajatukset epätasa-arvosta suhteessa perheellisiin. Analyysin tässä vaiheessa viimeiseksi yhteiseksi teemaksi yksineläjänaisen kertomuksissa kuoriutui pyrkimys katsoa koettua köyhyyttä ja haasteellista elämäntilannetta myös oppimisen näkökulmasta, jolloin omasta elämästä pyritään tavoittamaan jotain hyvää

köyhyyden kokemuksesta huolimatta. Kuvaan alustavaa jäsennystäni yksineläjänäisten kertomusten köyhyydestä kuviossa 2.

KUVIO 2. Yksineläjänäisten kertomusten alustavat yhteiset teemat

Edellä kuvaamani vaihe oli analyysin toistaiseksi aikaa vievin ja haastavin, sillä teemoittelun tekeminen kertomuksista, joissa teemat punoutuvat toisiinsa ja ovat kertomuksissa hajautettuina, ei ole kovin yksiselitteistä. Ajattelen, että tämän vaiheen ja siinä tekemiäni havaintojeni kautta pääsin lähemmäksi sitä mitä köyhyys tutkimusaineistoni yksineläjänaisilla voisi olla ja millaisista tekijöistä se rakentuu.

Päätin jatkaa kertomusten kuorimista vielä yhdellä lukukerralla. Ajatukseni oli, saisinko kuorittua kertomuksista jotain lisää. Tällä lukukerralla tulin entistä tietoisemmaksi siitä, kuinka kertomusten teemat kietoutuivat toisiinsa ja kertomusten yhteiset teemat sekä toisistaan poikkeavat teemat vaikuttavat toisiinsa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen” -periaatteen mukaisesti. Tämä vaihe tarjosi minulle edellisiä lukukertoja monipuolisempaa ja syvempää kuvausta yksineläjänäisten tunteista liittyen elämäntilanteeseen, jossa köyhyydellä on kokemuksellinen sijansa. Epävarmuuden ja luopumisen kokemukset pystyin kuorinnan kautta sijoittamaan yksineläjänäisten elämäntilanteisiin liittyviksi kokonaisvaltaisiksi tunnekokemuksiksi, kun aiemmilla lukukerroilla ne paikantuivat konkreettisiin asioihin yksineläjänäisten elämässä.

Lisäkuorinta ja oma tulkinta auttoivat perkaamaan tunneilmauksista toivottomuuden, vihan, katkeruuden ja syrjinnän kokemukset entistä selvemmin. Tämä aineiston lukemisen vaihe auttoi havaitsemaan myös toivon olemassaolon. Kuvaan tätä analyysin, lukemisen ja

tulkinnan vaihetta ”rivien välistä lukemiseksi”, missä kertomusten sanan käänteisiin on kätkettyä - mutta löydettävissä - tunnekokemusten monimuotoisuutta köyhyyden kokemuksellisuudessa. Juuri tässä hetkessä luentaani ajattelen tavoittaneeni luennan kolmiäänisyyttä, jossa kirjoittajan ääni, tutkimukseni taustateoriat ja oma refleksiivinen aineiston lukemisen tapa olivat yhtäaikaaisesti luennan ja tulkinnan käyttövoimina.

Useamman aineiston silmäilyn ja lukukerran jälkeen tavoitin myös sen, kuinka analyysini voi lähteä herkästi sivuraiteille, pois tutkimuskysymyksen rajaamalta alueelta. Jouduin palaamaan alkuperäisen teemoitteluni äärelle ja tarkistamaan näkökulmat ja ulottuvuudet, mitä olin aineistosta kuorinut. Näissä tarkasteluissa suodattimina olivat tutkimuskysymykseni ja -tehtäväni, pyrkimykseni tavoittaa kertojan ääntä sekä omat kykyni tulkita aineistoa. Lopulta tulin vakuuttuneeksi siitä, että analyysini voi jatkua ja tulla päätökseen. Tarkastellessani kertomusten yhteisiä ja osin poikkeavia teemoja yksineläjänäisten köyhyydestä, tuntui luontevalta tiivistää teemoja ja avata niitä jäsenneltyinä mahdollisimman kuvaavien otsikoiden alle.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusaineistoni alkuperäiset kerääjät ovat huolehtineet tutkittavien informoinnista, jolloin tutkittavien oikeuksista ja velvollisuuksista siltä osin on huolehdittu (Kuula 2006, 100). Tutkittavista 136 on antanut luvan kirjoituksensa arkistointiin ja tallentamiseen sekä mahdolliseen jatkokäyttöön. Tutkittavien anonymiteetin suojaamisesta Jyväskylän yliopiston tutkija on huolehtinut korvaamalla taustatietoihin kirjoittajan nimen muotoon ”Alias”. (Jakonen 2019a.)

Yhteiskuntatieteellisessä tietoarkistossa kirjoituksista on tunnisteluussyistä poistettu kaikki suorat tunnistet, kuten nimet ja yhteystiedot. Tämän ohella on tarvittaessa karkeistettu tai poistettu muita harvinaisia tai yksityiskohtaisia tietoja, kuten tarkkoja työpaikkoja, diagnooseja sekä paikkakuntia. Poistot koskevat sekä kirjoittajia että heidän tekstissään mainitsemia kolmansia henkilöitä. (Jakonen 2019a.) Edellä mainitut seikat osaltaan helpottavat minun työtäni tutkittavien anonymiteetin suojaamisessa. Oman haasteensa työhöni kuitenkin tuo aineiston analyysivaiheessa tutkittavien anonymiteetin suojaaminen, sillä aineistoni ei ole kovin laaja ja on mahdollista, että tutkittavat tunnistavat itsensä tutkimusraportista.

Valitessani tutkimukseni aiheeksi ihmisten henkilökohtaisesta elämästä kertovat kirjoitukset eettistä pohdintaa mielestäni erityisesti aiheuttavat toisen kokemuksen ymmärtämisen ja tulkitsemisen rajapinnoilla liikkuminen (Kulmala 2006, 78). Näkemykseni taustalla vaikuttaa Hännisen (2018, 205) ajatus siitä, että oma tarina on keskeinen osa kirjoittajan minuutta pitäen sisällään arvokasta ja haavoittuvaa aineista. Tätä kautta tutkijan tekemät tulokset voidaan kokea tutkittavien taholta loukkaavina ja ei-vahingoittavuus eettisessä mielessä voi jäädä vaillinaiseksi.

Arja Kuulan (2006, 94; 98) mukaan ihmiselämän arkaluonteisia teemoja tutkittaessa tutkijan on ratkaistava eettiset pulmat säilyttäen luottamuksellisuus ja avoimuus tutkittaviin. Uskoisin, että mikäli säilytän sensitiivisen otteen aineistoon, säilytän myös tietynlaisen luottamuksellisuuden ja avoimuuden ilmapiirin tutkittaviin. Ajattelen, että minulla on mahdollisuus tutkimukseni kautta välittää merkittävää tietoa kirjoituspyyntöön vastanneiden kokemuksista. Samalla otan harteilleni tiedon välittämisen tutkittavia kunnioittavalla ja ainutkertaisuuteen pyrkivällä tavalla.

Olen tietoinen siitä, että kirjoittajat voisivat määritellä elämänsä arkaluonteiset asiat aivan eri tavalla kuin minä tutkijana (Kuula 2006, 135). Kuulan (2006, 136) näkemyksenä on, kuinka arkaluonteisuuden määrittäminen voi olla hyvä jättää tutkittaville ja tutkijan tulee luottaa siihen, että näin on tapahtunut tämänkin aineiston kohdalla. Sen sijaan keskityn huolehtimaan tutkimusetiikan, tutkittavien oikeuksien ja yksityisyyden suojaamisesta kaikilla niillä keinoilla, mitä minulla on käytettävissä. Tärkeimpänä yksittäisenä metodina pidän sen ajatuksen säilyttämistä elävänä, että tutkin toisten kokemuksia ja olen tulkinnoisani hereillä.

Hänninen (2008, 125) ottaa artikkelissaan esille, kuinka kirjoituspyyntöön vastanneet ovat tietoisia sen tarkoitusperästä ja voivat muokata sitä, miten ja mitä kirjoittavat. Kokemusten tutkimiseen liittyy ongelmallisuutta, sillä toisten kokemuksia ei voi tavoittaa sellaisenaan vaan ne pitävät sisällään jo tulkittua kuvausta kokemuksesta. Ovatko tarinat tosia vai fiktiota ei ole relevantti kysymys, sillä ihmisten kokemusten tutkimisessa kokemukset nähdään olevan kertojille kertomishetkellä tosia. (Erkkilä 2006, 201.)

Edellä esitettyjen näkökulmien ohella omat haasteensa tutkimukselleni tuo narratiivisen tutkimuksen arvosidonnaisuuteen liittyvä näkökulma, jonka mukaan sekä tutkijan että tutkittavien arvot ja ennakoasenteet ovat aina läsnä tutkimuksen eri vaiheissa (Sandelin 2012, 171). Näistä syistä minun tulee muistaa perustella jokainen tutkimukseni ratkaisu

tavalla, joka säilyttää tutkimukseni eettisesti kestäväällä pohjalla (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 38). Toisaalta voin lujittaa tutkimukseni luotettavuutta ja samalla eettisyyttä seuraamalla mahdollisimman tarkoin metodologista linjaani sekä dokumentoimalla väitteeni ja refleктоimalla työtäni (Virkkala 2016, 49).

6 NELJÄTOISTA ÄÄNTÄ – VIISI YHTEISTÄ TEEMAA

6.1 Osa-aikainen köyhyys, pätkäköyhyys, kokoaikaköyhyys

Yksineläjien pääasialliseen toimintaan ja erilaisiin toimeentulon lähteisiin liittyvät kuvaukset ovat läsnä kaikissa kertomuksissa ja tätä kautta ne avautuvat oleellisina tekijöinä köyhyyden kokemuksen rakentumisessa yksineläjänaisilla.

Yksineläjänaisilla on elämäntilanteita, joissa työttömyys, pätkätyöt, määrä- ja osa-aikaiset työt, palkkatukityöt, irtisanotuksi tuleminen, työn jatkuva hakeminen sekä yritys saattaa opintoja päätökseen ovat muodostuneet osaksi arkea.

Heidän toimeentulon virrat muotoutuvat yksilöllisesti ja monitahoisesti erilaisista tulolähteistä. Näitä voivat olla ansiotulot osa-aika tai kokoaika työstä, toimeentulotuki, asumistuki, opintotuki ja -laina sekä työmarkkinatuki. Osalla kirjoittajista erilaiset luotot ja pikalainat muodostavat osan tuloista, joiden avulla he pyrkivät elämisen peruskustannuksista suoriutumaan.

Koska olen lähtenyt tutkimusuralle jokseenkin pienessä oppiaineessa jossa rahoitus on niukka ja kilpailu kova, jonkinlainen prekaari tilanne tulee olemaan elämässäni läsnä usein.

Jäin työttömäksi yli viisi vuotta sitten. Pienipalkkaisesta tuli köyhä. Minulla on vähän omaisuutta, en kuulu aivan kaikkein köyhimpiin, vaikka nykyisten tulojen perusteella kuulunkin.

Kokemusta on toimeentulotuesta, kun tehnyt töitäkin. Silloin tuntimäärät niin vähäiset ja en ollut oikeutettu ansiosidonnaiseen, että olin myös toimeentulon/Kelan asiakas.

Yksineläjänaiset ovat ahkeria ja motivoituneita kouluttautumaan ja haluavat päästä työelämään sekä työurillaan eteenpäin. He ovat valmiita tekemään työtä menestymisen eteen. Useille heistä työelämään siirtyminen on kuitenkin tuottanut pettymystä, sillä kouluttautuminen ei ole enää automaattisesti taakka työllistymisestä, eikä työllistyminen takaa ulos pääsyä vähävaraisuudesta.

Yksineläjänaiset joutuvat sinnittelemään erilaisilla tuilla ja asioinnit muiden muassa Kelalla, Te -toimistoissa, ammattiliitoissa sekä erilaisten hakemusten tekeminen ja toimeentu-

loon liittyvät monimutkaiset selvittelyt vievät runsaasti kirjoittajien aikaa ja voimia. Byrokratia tuottaa yksineläjänaisille arjen monimutkaistumista, vahvaa turhautumista ja tunnetta, että yrittämisestä ei palkita, pikemminkin rangaistaan. Ahkeralla yrittämisellä naiset pyrkivät ratkomaan elämäntilanteidensa taloudellisia haasteita, jotka vaikuttavat kokonaisvaltaisesti elämään.

Olen opiskelija joka on valmis työskentelemään opintojen ohella, jotta tulisin paremmin taloudellisesti toimeen opintotuen lisäksi, mutta silti minulla ei ole oikeutta pyrkiä parantamaan tilannettani vuositulorajojen vuoksi.

Erittäin iso osa ajastani menee erilaisiin selvityksiin ammattiyhdistykselleni ja työttömyyskassalleni.

Oli äärimmäisen vaikea vastata kuukausiansiot -kohtaan, koska tuloni vaihtelevat kovasti eri kuukausina. Lisäksi mietin, laitanko työttömyyspäivärahani mukaan kuukausiansioihin. Näissä em. asioissa osutaan siis jo päätöksentekijöiden ytimeen.

Olen hakenut varmaan reippaasti yli 100 paikkaa ja kymmentä koulutusta.

Istun päivät sisällä ja selaan nettiä ja teenhakemuksia.

6.2 Köyhyys on luopumista välttämättömästä

Toiseksi keskeiseksi yhteiseksi teemaksi yksineläjänaiesten kertomuksissa köyhyydestä muodostuvat kuvaukset tulojen riittämättömyydestä. Yksineläjänaiesten pääasiallinen toiminta vaikuttaa suoraan siihen, minkä verran rahaa on käytettävissä elämiseen. Yksineläjänaiesten talouksissa voi olla tilanteita, jolloin rahat eivät riitä välttämättömään, asuminen vuokralla on kallista ja mahdollisten velkojen jälkeen rahaa ei tilille jää juuri ollenkaan.

Monet jokaiselle ihmiselle välttämättömiksi koetut kustannukset, kuten terveyden hoitaminen, ovat yksineläjänaisille niitä ylimääräisiä kuluja, joihin ei ole varaa. Kuluttaminen ei ole mahdollista ja luopumisen kohteita hetkellisesti tai pysyvämminkin taloudellisen tilanteen vuoksi on runsaasti. Nykyaikaisen ihmisen elämään kuuluvat vapaa-ajan viettäminen ja harrastaminen sulkeutuvat pois yksineläjänaisen arjesta taloudellisen tilanteen vuoksi.

Pidän nurinkurisena sitä tosiasiaa, että olen kokoaikaisessa työsuhteessa, mutta minulla ei ole rahaa maksaa elämistäni saati sitten tehdä jotain ylimääräistä (esim. matka). Ei ellen vinguta luottokorttia. Ja kyllä minä vingutan.

Joka kuukausi saa jännittää, miten saa vuokran maksettua ja laskut suurin piirtein ajallaan, jatkuvasti mennään siinä rajoilla, että joutuu velkakierteseen, jossa en ihme kyllä vielä ole. En muista, milloin viimeksi olen ostanut vaatteita. Minulle ei ole edes talvikenkiä tai -takkia. En voi ostaa lääkkeitä, joita tarvitsisin. Silti en voi sairastua, vaikka tällä menolla varmasti vähintään masennus on edessä, ellei ole jo.

Eniten se ottaa päähän seuraavilla aloilla: - itsensä toteuttaminen. Ei vain pysty! Ei pysty valitsemaan, mitä syö, kun on otettava vain sitä, mihin riittää rahat. Ei pysty valitsemaan, miten pukeutuu, kun ei ole rahaa valita, ja niin edelleen.

Syksyllä keräsin lähiseudun puista pudonneita omenoita aterioiden korvikkeeksi. Vaatteita oli mahdotonta ostaa, kotona työskentely toisaalta säästi kampaaja- ja meikkikuluissa. Tänä aikana naapurin kissa päätti muuttaa minun luokseni, ja olin aluksi aivan paineissa siitä, miten saan kissan ruokittua, kun tuskin saan itseäänikään.

6.3 Köyhyyden varjot sosiaalisessa

Kolmantena yhteisenä teemana yksineläjänäisten kertomuksissa olivat kuvaukset kokemuksista läheisverkostoihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Koetulla köyhyydellä on suoraan vaikutuksia sosiaaliseen elämään, sillä varattomuus syrjäyttää, harrastusten ohella, vapaa-ajan vietosta ystävien kanssa.

- Seuraelämä: Sitä ei ole. Loputtomiin ei kehtaa kutsua ihmisiä vain kylään ja tarjota vettä, ja kaikki muu maksaa. Leffassa käynti vie puolet viikon ruokabudjetista. Kahvilla käynti ulkona äkkiä toisen puolen. Illanvietto ulkona vähintään kymppi tai pari, ja ei kukaan jaksa sellaisen seuraa, joka laskee pennejä.

Vaikka minulla on hyvä ystävien verkosto, niin työttömyyskokemus irrottaa yksineläjän sosiaalisista suhteista aivan toisin kuin perheellisen. Yksineläisyys tuntuu todella raskaalta, varsinkin vaikeina hetkinä kun on epätoivoinen tai ahdistunut.

Ystävyyssuhteet kuihtuivat, koska en itse ollut aloitteellinen – eihän minulla ollut varaa tehdä mitään mikä olisi maksanut, enkä halunnut olla ystäväilleni taakkana.

Toisten taholta köyhien yksineläjänäisten elämäntilanteeseen kiinnitetään negatiivista huomiota. Yksineläjänaisen kokemuksena on, että työttömyys ja köyhyys nähdään toisten silmin katsottuna itseaiheutettuna ongelmana. He saavat kipeästi tuntea erilaisissa kohtaamisissa yhteiskunnassa sitkeästi elävät jaot sekä kategorisoinnin yhteiskuntaluokkiin ja sosiaaliseen asemaan liittyen. Yhteiskunnan rakenteet suosivat perheellisiä ja parisuhteessa eläviä ja tätä kautta kokemus epätasa-arvosta suhteessa perheellisiin on köyhälle yksineläjänaisille arkea.

Syyllyttäminen on niin kovaa. Moni miettii tilanteessani ihan vakavasti itsemurhaa ja ymmärrän heitä hyvin, itse roikun elämässä sen ajatuksen voimin, että sellainenkin ihme voi joskus tapahtua, että asiat jotenkin muuttuvat. Näin se itsepetos jatkuu ja elämä menee ohi kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan.

Työttömät kun ovat jopa poliitikkojen puheissa pelkkiä loisia ja meitä saa kohdella todella epäinhimillisesti ja julmasti.

Koko yksityiselämä on koko ajan suurennuslasin alla. Se on väkivaltaista tunkeutumista ihmisen yksityisalueelle.

Myös kotitalousvähennyskäytäntö on minusta väärä kun pariskunta saa puolet enemmän vähennystä kuin yksinäinen, vaikka kummallakin olisi samanlainen talo ja tilanne. Miksi kahden hengen talouksia suositaan – onko se jotakin moraalista kannanottoa parisuhteen paremmuudesta sinkkuiluun nähden.

Olen saanut tehdä enemmän töitä kuin perheelliset työkaverini, joilla on ollut mahdollisuus pitää perhevapaita, mutta myös mahdollisuus tehdä lyhennettyä työviikkoa lastensa vuoksi.

Suuria vaikuttavia tekijöitä myös pärjäämiseen: oletko sinkku vai suhteessa: jaetut asumiskustannukset jne. Paremmin pärjät ja joustat erilaisissa elämäntilanteissa sekä tulotasomuutoksiin.

6.4 Köyhyys tuntuu kehossa ja mielessä

Jatkuva huoli ja epävarmuus toimeentulon ja työsuhteiden jatkumisesta tuottaa yksineläjänaisille kokonaisvaltaisesti tuntemuksia kehoon ja mieleen.

Joka vuosi saa keväällä ottaa stressin aiheen siitä, saako nykyisessä paikassa jatkaa ja jos ei niin mitä seuraavaksi.

Köyhyydessä ehkä raskaimmaksi koin epävarmuuden tulevasta. Köyhyyden myötä olen tuntenut yhteiskuntaluokan nahoissani uudella tavalla.

Suuria stressin aiheuttajia on kuitenkin edelleen töiden jatkumisen epätietoisuus.

Jatkuvan epävarmuuden ohella koettu köyhyys ja siihen johtaneet syyt tuntuvat voimakaina tunteina, kuten katkeruutena, vihana ja luovuttamisena. Köyhyys ja elämän tola tuottavat myös vahvaa ahdistuneisuutta, voimattomuutta ja kipua.

Muistan, että tällaiset katkerat ajatukset olivat ajoittain aika voimakkaitakin, mutta onneksi koulutukseni antaa kyvyt etsiä vastauksia tutkimuksista. Olen lukenut luokan elettyä kokemusta käsitteleviä tutkimuksia, joihin olen voinut peilata omaa tilannettani ja tuntemuksia.

Viha yhteiskuntaa (jota joskus haluttiin olla rakentamassa ja sille hyödyksi) kohtaan alkaa olla niin kovaa, sokeaa raivoa, etteivät sitä ymmärrä nekään työssäkäyvät, jotka jotenkin tulevat toimeen.

Ehkä työttömyyteen liittyvä osattomuus, näkymättömyys, kuulumattomuus vaikuttaa juuri siten. Fyysiset rajat hämärtyvät, liudentuvat.

Työttömyydessä ja köyhyydessä on lamaantumisen tunne, voimattomuus kaikkein ahdistavinta. Se tuntuu kehossa puristuksena ja joskus epämääräisenä kipuna. Tai fyysisenä voimattomuutena.

Osalle yksineläjänaisia itsetuhoiset mietteet ja elämästä luopumisen aikeet ovat läsnä. Tämä voidaan nähdä reaktiona näköalaton elämäntilannetta kohtaan tai pakokeinona koetusta osattomuudesta ja hyödyttömyydestä.

Elämässä ei ole mielenkiintoa eikä tulevaisuutta, lähinnä kiehtoo lähellä olevat rautatiekiskot. Hyödytön, rahaton, vanha, ei harrastuksia, ei ihmissuhteita koska ei ole töitä.

Se, että olen kohtalaisen aktiivinen ja omatoiminen ja kyennyt kehittämään mielekästä elämänsisältöä elämäni, ei tarkoita sitä ettenkö olisi kokenut myös niitä hetkiä jolloin olen vaarassa luisua itsetuhoisuuteen.

Katkeruuden, vihan, luovuttamisen, kivun ja ahdistuksen sekä oman elämän merkityksettomänä näkemisen vastapainona osalle haasteiden läpi eläminen on voinut antaa selviämisen kokemuksen. Tällöin naiset voivat kokea myös toivoa paremmasta ja helpotuksen tunnetta siitä, että ovat joutuneet pois työllisten pärjäävyyden valtavirrasta ja löytäneet tilalle jotain itselle parempaa.

Olen paremmassa fyysisessä kunnossa nyt kuin työssä ollessani, koska harrastan aktiivisesti liikuntaa. Jaksan harrastaa.

Työttömyysajassani on ollut todella vaikeita kausia, mutta myös onnen tunteita. Nuo onnen tunteet syntyvät sen tajumisesta ettei tarvitse olla mukana siinä mielipuolisessa hulluudessa mitä työelämässä mukana oleminen pahimmillaan on.

6.5 Köyhyyden oppitunti

Yksineläjänaisilla on kaikesta huolimatta pyrkimys katsoa koettua köyhyyttä ja haasteellista elämäntilannetta myös oppimisen näkökulmasta, jolloin omasta elämästä pyritään tavoittamaan jotain hyvää köyhyyden kokemuksesta huolimatta. Pettymyksen ja epäonnistumisen kokemusten rinnalle voidaan löytää selviytymisen, jopa onnistumisen kokemuksia.

Aistittavissa on, kuinka tyytyväisyyttä omaa elämää kohtaan pyritään löytämään, jotta säilytetään elämässä järki ja mieli. Köyhyyden mukana tuomaa kokonaisvaltaista elämän onnutumista pyritään kompensoimaan luovuudella ja tekemällä koetusta köyhyydestä hyväksyttävä elämäntapa kierrätyksen, tinkimisen ja itse tekemisen hengessä.

Toisaalta köyhyys on myös opettanut nauttimaan pienistä asioista, suhtautumaan kulutukseen erilailla, irtautumaan orjallisista normeista, kehittänyt kykyä nyhjäistä tyhjistä, tekemään itse, opettanut arvostamaan tavaraa ja pitämään siitä huolta. Osaan korjata, fiksiä, parsia, harsia ja kunnostaa, tiedän parhaat tarjoukset ja pystyn hankkimaan käsittämättömiä juttuja huippuhalvalla.

En kuitenkaan koe, että tämä olisi ankeaa, olen tottunut tähän ja tienaan ihan kohtalaisesti tekemääni työmääräni nähden. Arvostan omaa rauhaani enkä haluaisi enää palata ylihektiseen työelämään stressaantumaan, vaikka saisinkin isoa palkkaa.

Jotta pärjään tällaisella uralla ja jotta näen työt mahdollisuuksina enkä vain rasitteina, olen etsiytynyt sellaisten ihmisten pariin, joiden elämässä oleminen tapa ja asento on vähemmän valittava ja enemmän utelias ja aikaansaava.

6.6 Viisi yhteistä teemaa - yksi kertomus

Omaa tutkimustani taustoittaa tieto siitä, että elämme varsin tasa-arvoisessa, korkean elintason ja hyvinvoinnin yhteiskunnassa ja silti suomalainen yhteiskunta tarkoittaa osalle kansalaisia epätasa-arvoa, tuloköyhyyttä ja sivullisuutta hyvinvoinnista sen kaikista ulottuvuuksista. Tutkimuksessani olin kiinnostunut selvittämään sitä, kuinka yksineläjänaiset kokevat ja kuvaavat köyhyyttään kirjoitetuissa kertomuksissaan ja tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa kuvailevaa ja ymmärtävää tietoa yksineläjänneiden köyhyydestä.

Käytin tutkimukseni aineiston analyysimenetelmänä temaattista narratiivista analyysia, jossa ollaan kiinnostuneita siitä mitä on kerrottu ja etsitään kertomuksista tietyille ilmiölle yhteisiä teemoja. Alkuperäisestä Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston 135 tekstiä käsittävästä aineistosta, rajasin omaa tutkimustani varten neljätoista yksineläjänaisen kertomusta. Näistä kertomuksista oli kuorittavissa viisi toistuvaa ja yhteistä teemaa yksineläjänneiden köyhyydestä. Teemat voidaan kuvata yhden kertomuksen muodossa, pitäen mielessä kertomusten ja kertojien ainutkertaisuus.

Yksineläjänneiden kertomuksissa avataan sitä, miten kirjoittaja näkee köyhyyden tulleen elämäänsä. Työllisyyteen liittyvät katkokset ja epävarmuudet vaikuttavat merkittäväällä

tavalla yksineläjänäisten elämän laatuun. Heidän toimeentulonsa rakentuvat hyvin yksilöllisesti ja monitahoisesti erilaisista palkka- ja tukimuodoista. Tämä tarkoittaa asiointia ja hakemusten täyttämistä, odottelua ja turhautumista byrokraattisessa yhteiskunnassa.

Kertomuksista avautuu näkymä siihen, kuinka yksineläjänäisten tulot eivät riitä elämässä välttämättömään. Kertomuksissa kuvataan sitä, kuinka mahdottomaksi selviytyminen arjessa ajoittain käy, kun ruoan, vaatteiden tai hygieniatarvikkeiden hankinta ei rahattomuuden vuoksi ole mahdollista.

Kertomuksissa kuvataan sitä, kuinka varattomuus luo varjonsa yksineläjänäisten sosiaaliin suhteisiin läheisverkostojen, yhteisöjen ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemusten osalta. Koettu köyhyys saa yksineläjänaiset jättäytymään vapaa-ajan vietosta ystävien kanssa. He tuntevat nahoissaan paineet siitä, että työttömyys ja sen myötä köyhyys on heidän itsensä aiheuttamaa. He kokevat myös, kuinka yhteiskunnan rakenteet suosivat perheellisiä ja parisuhteessa eläviä ja epätasa-arvon kokemus konkretisoituu yksineläjänäisten arjessa haavoittuvuutena erilaisille sosiaalisille riskeille esimerkiksi sairastumiselle tai työttömäksi joutumiselle sekä mittakaavaetujen puuttumiselle.

Köyhyys tuntuu yksineläjänäisten kehossa ja mielessä huolena, epävarmuutena, katkeruutena, vihana ja luovuttamisena. Heillä köyhyys voi johtaa masentumiseen, ahdistuneisuuteen, voimattomuuden tunteisiin ja kipuihin. Ehkä rankimpia ja synkimpiä hetkiä heille ovat ne hetket ja pohdinnat, jolloin elämästä ollaan valmiita luopumaan oman käden kautta. Toisaalta osalle yksineläjänaisia haasteellisen elämäntilanteen läpi eläminen on voinut tuoda toivon ja helpotuksen tunteen, kun pois pääsy työllisten pärjäävästä maailmasta on mahdollistunut.

Yksineläjänaiset pyrkivät katsomaan koettua köyhyyttään oppimisen näkökulmasta. Tällöin omasta elämästä voidaan löytää köyhyydestä huolimatta tyytyväisyyden, onnistumisen ja selviytymisen hetkiä sekä kokemuksellisuutta. Kertomuksissa köyhyyden negatiiviset ulottuvuudet omassa arjessa nähdään viiltävän tarkasti ja tästä huolimatta he löytävät luovasti selviytymisstrategioita vähävaraiseen arkeen. Oman elämäntilanteen hyvänä ja arvokkaana näkeminen rakentuu yksineläjänäisten kertomuksissa näiden luovien strategioiden ja oman aktiivisuuden varaan.

Tutkimusaineistoni yksineläjänaiset ovat kirjoituspyyntöön vastaamisen aikoihin työssä käyviä, osa heistä koulutautuu työn ohessa ja osa hakee työtä aktiivisesti tai pakotettuna.

Työtä toimeentulon eteen he joutuvat tekemään valtavasti ja työn määrästä huolimatta elämä ontuu ensin taloudellisesti ja sen jälkeen ymmärrettävästi kokonaisvaltaisesti kaikella tavalla. Kertomuksista esiin kuoritut yhteiset teemat integroituvat toinen toisiinsa ja vaikuttavat, tuntuvat ja näkyvät yksineläjänäisten arjessa kokonaisvaltaisesti päivittäin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomalaisen köyhyystutkimuksen laajassa tarjonnassa tutkimuksia yksineläjänäisten köyhyydestä ei juuri löydy tai ne ovat pro gradu -tutkielmia. Sen sijaan suomalaista hyvinvointia, elämänlaatua, terveyttä ja hyvinvointipalveluita koskevista tutkimuksista yksin asuvat ovat löydettävissä ja eroteltavissa. Kuitenkin niin, ettei niissä ole eroteltu yksin asuvan sukupuolta.

Tarkastelen oman tutkimukseni tuloksia vasten Kauppinen ym. (2014, 42) yksin asuvien hyvinvointia koskevaa raporttia ja vasten Isolan ym. (2016, 150) tutkimusta, jossa köyhyyttä lähestytään selviytymisen näkökulmasta. Tarkastelen kyseisiä tutkimuksia ja oman tutkimukseni tuloksia niiden päälinjojen osalta, koska tutkittaessa yksilöiden kokemuksia ei voida asettaa toisen kokemusta laadullisesti tai määrällisesti merkittävämmäksi kuin toisen. Toisekseen kyseisten tutkimusten ja oman tutkimukseni toteutustavat ja kohderyhmät poikkeavat toisistaan ja näin ollen vaikuttavat oleellisesti tutkimustulosten vertailtavuuteen.

Kauppinen ym. (2014, 42) ovat koonneet raportin valmiina saatavilla olevan tiedon perusteella yksin asuvien hyvinvoinnista ja tuottavat samalla uutta tietoa yksin asuvien terveydestä. Tutkijat muistuttavat siitä, että yksin asuminen ei sinänsä ole ongelma yksilön hyvinvoinnin kannalta, mutta yksin asuvat kokevat kuitenkin monia hyvinvoinnin puutteita keskimäärin enemmän kuin muissa kotitaloustyypeissä elävät (Kauppinen ym. 2014, 3). Tutkimukseni yksineläjänaiset eivät näe kertomuksissaan elämäntapansa tai asumismuotonsa suoraan johtavan hyvinvoinnin ongelmiin. Sen sijaan raportin mukaisesti subjektiivinen kokemus hyvinvoinnin vajeista on esillä kertomuksissa.

Kauppinen ym. (2014, 42) raportin ensimmäisen päätuloksen mukaan yksin asuvilla menee useimmilla mittareilla keskimäärin koko väestöä huonommin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että elinolojen osalta yksin asuvien työllisyysaste on matalampi, tulot ovat pienemmät, asumismenorasite on suurempi ja toimeentulo on niukempaa kuin lapsettomilla pareilla ja kahden vanhemman lapsiperheissä (mt.). Yhtymäkohtia tutkimukseni yksineläjänaisiin löytyy, sillä he kuvaavat kertomuksissaan juuri näitä lueteltuja seikkoja oman köyhyytensä taustatekijöinä.

Raportin toinen päätulos on, että yksin asuvien välillä on suuria eroja hyvinvoinnin suhteen ja näitä eroja tuottavat ikä, sukupuoli ja pääasiallinen toiminta. Näin ollen hyvinvoinnin

vajeiden nähdään keskittyvän osaryhmiin, kuten työttömiin. (Kauppinen ym. 2014, 42.) Tutkimukseni yksineläjänaiset kokivat pääasiallisen toiminnan vaikuttavan heidän köyhyyden kokemukseensa. Osa koki palkkatulonsa sinällään olevan riittävän, mutta epävarmuus työn kestosta ja pelko työttömyydestä aiheuttivat huolta tulevaisuudesta ja vaikeuttivat elämän suunnittelua. Näiden ohella osalla yksineläjänaisia oma terveydentila ja ikä tuottivat huolta töiden jatkumisesta.

Raportin (Kauppinen ym. 2014, 28; 34–35; 42) mukaan yksin asuvilla terveys sekä toiminta- ja työkyky ovat alhaisempia, psyykkinen kuormittuneisuus, masentuneisuus, tupakointi ja runsas alkoholin käyttö yleisempää ja vihannesten syöminen vähäisempää kuin parisuhhteissa asuvilla. Tutkimukseni tuloksissa yksineläjänaiesten psyykkinen kuormittuneisuus ja erilaiset tuntemukset niin kehossa kuin mielessä liitettiin kertomuksissa nimenomaan toimeentulon ja pääasiallisen toiminnan kehnouteen, ei asumisen muotoon.

Tutkimukseni yksineläjänaiset joutuivat muokkaamaan elämäntapaansa taloudellisen toimeentulonsa mukaisesti, mikä vaikutti osalla esimerkiksi ruokavalioon ja osalla lopulta luopumiseen terveellisistä elämäntavoista. Toiminta- ja työkyvyn suhteen yksineläjänaiset ovat kertomustensa perusteella pääosin toiminta- ja työkykyisiä ja he pyrkivät hyvin luovalla tavalla selviytymään köyhydestään päivästä toiseen. Mikäli he kokivat alentunutta työ- ja toimintakykyä, he liittivät sen sairauteen.

Kauppinen ym. (2014, 36) raportin mukaan yksin asuvat ovat keskimäärin yksinäisempiä ja heillä on vähemmän sosiaalista pääomaa. Tutkimukseni yksineläjänaiesten kertomuksissa ei otettu esille yksinäisyyden kokemusta tai sosiaalisen pääoman varsinaista puutetta, mutta koettiin haasteellisena toimia sosiaalisessa verkostossa jatkuvan taloudellisen kituuttamisen ohjatessa vapaa-ajan viettoa, harrastuksia ja ystävien kanssa olemista.

Raportissa otetaan esille yksin asuvia yhdistäviä tekijöitä, kuten haavoittuvuus erilaisille sosiaalisille riskeille esimerkiksi sairastumiselle tai työttömäksi joutumiselle sekä mittakaavaetujen puuttumiselle ja niiden vaikutusta yksin asuvan hyvinvointiin (Kauppinen ym. 2014, 42–43). Yksineläjänaiset kirjoittajat kertomuksissaan juuri näistä seikoista, kuinka kalliit asumismenot vievät suurimman osan tuloista ja, että he eivät saa mittakaavaetua mistään. Yksineläjänaiset elävät sitä yhden tulonsaajan todellisuutta, joka Kauppinen ym. (2014, 43) raportissa nähdään hyvinvoinnin riskitekijänä.

Kauppinen ym. (2014, 42) raportissa pohditaan myös sitä, johtuuko yksin asuvien hyvinvoinnin alhaisuus yksin asumisesta vai jostain aivan muista tekijöistä. Tutkimukseni yksineläjänäisten kertomuksista ei ole suoraan poimittavissa kyseiseen pohdintaan vastauksia. Kuitenkin kertomuksissa avataan sitä todellisuutta, josta köyhyyden nähdään kumpuavan ja millaisiin tilanteisiin ja elämänmuutoksiin se yksineläjänaisilla johtaa. Näissä kuvauksissa omaan yksin asumiseen ei liitetä hyvinvointia alentavia ulottuvuuksia.

Raportin johtopäätöksissä otetaan esille, kuinka Suomessa on luotu mahdollisuuksia yksin asumiselle yksilöllisen sosiaaliturvan, naisten laajan työssäkäynnin ja tulonsiirtojärjestelmän tasoitusten muodoissa. Siinä todetaan myös, kuinka lähtökohtaisesti yksin asuvat eivät lain mukaan ole erityisen suojelun tarpeessa oleva ryhmä, heihin ei kohdistu erityistä lainsäädäntöä tai sosiaalipolitiikan kompensatiota (Kauppinen ym. 2014, 43; 44.) Raportin mukaan yksin asuvien erityisen tuen tarpeet voivat liittyä tilanteisiin, joissa yksin asuvan toimintakyky on heikentynyt (Kauppinen ym. 2014, 3). Kauppinen ym. (2014, 44) näkevät yksin asuvien tukemisen etuuksin yhtenä keinona tasata mittakaavaedun puuttumisen seurauksia ja haavoittuvuutta sosiaalisille riskeille.

Keskustelua yksin asumisesta ja sen roolista sosiaalisen haavoittuvuuden riskin lisääjänä on syytä jatkaa. Tutkimuksin on osoitettu, kuinka yksin asuminen lisää ikääntyneillä laitoshoidon päätyminen riskiä. Näin ollen edistämällä yksin asuvien kotona asumista tukemien palvelujen saamista voidaan osaltaan ehkäistä laitoshoidon tarvetta. (Kauppinen ym. 2014, 44.) Tutkimukseni yksineläjänaiset tuottivat runsaasti informaatiota vuokra-asumisen kalleudesta ja sen vaikutuksesta elämisen kokonaiskustannuksiin. Kauppinen ym. (2014, 3) mukaan suomalaisessa asuntopolitiikassa tulisi huomioida kohtuullisten vuokra- ja hintatason asuntojen saatavuuden edistäminen, sillä niillä on vaikutusta erityisesti yksin asuvien asumismenorasitteeseen ja toimeentuloon.

Isolan, Turusen ja Hiilamon (2016, 150; 154; 157) tutkimuksessa köyhyyttä lähestytään selviytymisen näkökulmasta, jolloin hyvinvointia lisääviä tekijöitä köyhyydestä kärsivän elämässä ovat ennakoitavuus, vastavuoroiset kohtaamiset ja itsenäisyyden kokemukset. Kyseisen tutkimuksen aineistona on käytetty kirjoituskilpailun *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* osallistuneita kirjoituksia vuodelta 2006 sekä samojen henkilöiden uusia kirjoituksia vuodelta 2012, joissa köyhyyden ovat määritelleet kirjoittajat itse. (Isola ym. 2016, 151–152).

Isola ym. (2016, 157) tutkimuksessa kuvataan aineetonta köyhyyttä, jossa vastoinkäymiset, arjen tukaluus, kielteiset tunteet ja pakoiksi koetut rakenteet kietoutuvat yhteen köyhdyttäneen elämää. Oman tutkimukseni viisi yhteistä teemaa yksineläjänäisten köyhyydestä kietoutuvat toisiinsa liittyen ontuvaan toimeentuloon, arjessa tapahtuvaan pakotettuun luopumiseen elämässä tarvittavista välttämättömyyksistä, kehon ja mielen tuntemuksiin, joissa on läsnä kipua, masennusta, ahdistusta, ulkopuolisuuden tunnetta, katkeruutta ja toisinaan jopa vihaa. Yhteiskunnan rakenteiden pakottavuutta yksineläjänaiset kuvaavat kertoessaan erilaisten instituutioiden asiakkuuksista ja erilaisten tukien hakuprosessien monimutkaisuudesta sekä kohtuuttomalla kuulostavasta työn määrästä erilaisten työhön, kouluttautumiseen tai toimeentuloon liittyvissä hakuprosesseissa.

Isolan ym. (2016, 154) mukaan jatkuva huoli toimeentulosta, pelko, stressi ja lannistuminen vievät mahdollisuutta ennakoida ja tätä kautta selviytymisen kokemuksen tunne, tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus vähenevät. Tutkimukseni yksineläjänaiset tuottivat runsaasti kertomuksissaan epävarmuutta toimeentulosta ja tätä kautta olivat kovin kuormittuneita oman elämän tärkeiden elementtien toteutumattomuudesta ja vajeista. Osa tuotti kertomuksissaan luovuttamisen ja masennuksen kuvausta, jolloin oma selviytymisen kokemuksen tunne oli selvästi alentunut.

Isolan ym. (2016, 156) tutkimukseen osallistuneet kertoivat vastavuoroisten kohtaamisten tarjonnan kaivattuja tasa-arvoisuuden, lohdun ja merkityksellisyyden kokemuksia, jotka kirjoittajilla olivat kadonneet köyhyyden mukana tuomaan häpeään ja mitättömyyden tunteisiin. Tutkimukseni yksineläjänäisten kertomuksissa ei kuvattu vastavuoroisia myönteisinä koettuja kohtaamisia viranomaistahojen kanssa. He kuvaavat lähinnä ystävyys- ja sukulaissuhteiden merkittävyyttä köyhyyden kokemuksen vastapoolina. Yksineläjänäisten kertomuksissa epätasa-arvo, syyllisyys ja häpeä omasta tilanteesta on heidän itsensä kannettava, eikä heillä ollut tunnetta tai kokemusta yhteiskunnan tuesta.

Isola ym. (2016, 158) mukaan selviytymisestä voidaan puhua tilana, jossa erilaisille oleminen ja tekemisen tavoille tulee taloudellisia, ajallisia ja tilallisia väljyyksiä. He jatkavat, kuinka ennakoitavuus, vastavuoroiset suhteet, merkityksellisyyden kokemukset ja itsenäisyys sekä yksilölliset voimavarat vahvistavat köyhien turvaverkkoa, estävät putoamasta pystymättömyyden tunteeseen sekä auttaa taistelemaan aineetonta köyhyyttä vastaan. Tutkimukseni yksineläjänäisten lohdun ja merkityksellisyyden kokemukset liittyivät siihen, mitä köyhyys oli heille opettanut. He kuvaavat kertomuksissa luovuuttaan, selviytymis-

tään, tyytyväisyyttään ja jopa onnistumisen kokemuksiin saatuaan haltuun oman elämänsä ja tehden köyhyydestä hyväksyttävän elämäntavan, johon kuuluvat tinkiminen, kierrätys ja itse tekemisen henki.

Isola ym. (2016, 157) ehdottavat selviytymisen tunteen vahvistamiseksi rakenteellisella tasolla panostusta katkeamattomiin asiakassuhteisiin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden hierarkkisten suhteiden purkua asiakkaiden ja ammattilaisten välillä. Näiden ohella selviytymisen tunteen vahvistuminen edellyttäisi ammattilaisten osalta myötätuntoisen kohtaamisen ja tunnustussuhteen sisäistämistä ja työväliseksi integroimista sekä autonomiaa kunnioittavien ja omaehtoisuuteen perustuvien yhteyksien tarjoamista asiakkaille. (mt.)

Tutkimukseni yksineläjänaiset kuvaavat kertomuksissaan asiointejaan erilaisissa palveluissa, hakemusten tekemistä ja toimeentuloonsa liittyviä aikoja ja voimia vieviä selvittelyjä esimerkiksi Kelalla, Te -toimistoissa, ammattiliitoissa ja työttömyyskassoissa. Kertomuksissa kuvataan byrokratian rattaissa oloa tavalla, jossa vaikuttaisi olevan tilausta edellä kuvatuille Isolan ym. (2016, 157) ehdottamille vastavuoroisille kohtaamisille ja selviytymisen tunteen vahvistamisen elementeille.

8 POHDINTAA YKSINELÄJÄNAISTEN KÖYHYHDEN TUTKIMISESTA

Aloitan pohdintani yksineläjänäisten köyhyyden tutkimisesta omaan tutkielmaani liittyväällä arvioinnilla. Valitsemalla tutkimukseni aineistoksi valmiin aineiston säästyin aineiston keräämiseltä, mutta jouduin tyytymään valmiin aineiston antamiin mahdollisuuksiin. Kirjoituspyynnössä tutkittavilta kysytään köyhyydestä ja sen vaikutuksista heihin, mutta ei yksineläjäydestä. Mikäli kirjoituspyyntöä olisi kohdennettu nimenomaan yksineläjiin, olisivat kertomukset voineet tuottaa erilaista, ehkä syvempää kuvaa juuri yksineläjien ja yksineläjänäisten köyhyydestä.

Yksineläjänaisen käsitteellä rajasin tutkimustani tarkoituksellisesti koskemaan pienempää köyhien naisten ryhmää, sillä halusin nimenomaan tutkia heitä. Kohderyhmän rajaamisella halusin korostaa tietyn ryhmän asemaa ja tilannetta yhteiskunnassa sekä toimia heidän äänitorvena. Tutkimukseni kannalta on oleellista tiedostaa se, että tutkimuspyyntöön vastanneet kirjoittajat eivät ole määritelleet itseään yksineläjänaisiksi, vaan määrittely on tehty heidän ulkopuoleltaan esitietojen perusteella.

Havaintonani on aineiston esitietojen kautta, että suurin osa aineistoni yksineläjänaisista ovat koulutettuja ja monella heistä on korkeakoulututkinto. Tämä on nähdäkseni tekijä, joka voi vaikuttaa aineiston luonteeseen. Kirjoituspyyntö aineiston keruumenetelmänä voi rajata pois sen osan köyhistä yksineläjänaisista, jotka eivät koe kirjoittamista ominaiseksi tavaksi ilmaista itseään. Edellä mainittujen seikkojen ohella laadittu kirjoituspyyntö ei ole välttämättä tavoittanut kaikkein heikoimmin pärjääviä yksineläjänaisia. Nämä seikat vaikuttavat tutkimukseni tuloksiin siten, ettei niitä voida yleistää koskemaan kaikkia köyhiä yksineläjänaisia.

Oman tutkielmani analyysin kautta pääsin kokemaan sen, mitä Ricoeurin (1991, 196), Hännisen (2018, 204) ja Laitisen sekä Uusitalon (2008, 112) näkemysten mukaan narratiivisuus tutkimusmenetelmänä ja teoriana mahdollistaa. Heidän mukaansa narratiivinen viitekehys tutkimuksessa antaa tietoa yksilöistä ja heidän kokemusmaailmastaan. Samalla voidaan saada arvokasta tietoa ihmisen ja maailman välisestä suhteesta, kuten yhteiskunnan jännitteistä ja sanattomista käytänteistä, joita elämme läpi joka päivä. Edellä esittämiäni näkökulmiäni ja tutkimuksellisten valintojeni seurauksena onnistuin tavoitteessani toi-

mia itsensä köyhäksi määrittäneiden yksineläjänäisten äänitorvena, toivoakseni ainakin osittain.

Tutkielman teko on ollut minulle mahdollisuus kurkistaa sisään teemaan, jota on varsin vähän tutkittu ja koen tutkimuksen teon avanneen minulle näkökulmia, ei vain yksineläjänäisten köyhyiden kokemuksiin, vaan yksineläjäyys -ilmiöön ja sen tutkimiseen yleisemmin. Mäkinen (2008b) ottaa väitöskirjassaan esille aiemman yksineläjänaisia koskevan tutkimuksen vähäisyyden ja samanaikaisesti aihepiirin enenevän ajankohtaisuuden. Yksineläjänäisten köyhyys on marginaalista, mutta se ei ole vähempiarvoista kuin muiden köyhyys. Ehkä vähitellen marginaaliteemat saavat paikkansa yhteiskuntatieteellisen tutkimuksessa laajemminkin. Tätä kautta voidaan päästä näkemään lähemmin niitä yhteiskunnassa olevia ilmiöitä, asenteita ja tapoja, jotka saattavat hukkua valtaväestöä tutkittaessa.

Kauppinen ym. (2014, 43) raportin johtopäätöksissä todetaan, kuinka syvällisemmän tiedon saaminen yksin asuvien tilanteista edellyttäisi yksin asuvien hyvinvoinnin tutkimista yksilöllisesti ja elämänkaarella. Oma tutkimusmatkani koskien yksineläjänäisten köyhyiden kokemuksia on nyt päättymässä ja pidän Kauppinen ym. (2014) keskustelun avauksia yksin asuvien hyvinvointia koskevan tutkimuksen tekemisen tavoista hyvin kannatettavana. Yksilön arjen epäkohdat, katkokset ja putoamiset hyvinvoinnista tulisi ehdottomasti saada tieteellisen keskustelun piiriin ja hyödynnettäviksi erilaisissa hyvinvointia tukevissa palveluissa.

Tutkielman tekemisen kautta mahdollistui myös näkökulmien laajentaminen suhteessa suomalaisen yhteiskunnan tilaan ja asenneilmastoon. Arja Mäkinen (2008b, 18) avaa väitöskirjassaan, kuinka yksineläjänäisten näkemykset asemasta ja tilanteesta heijastelevat niitä arvoja, asenteita, käyttäytymismalleja, joita suomalainen kulttuuri pitää sisällään. Havahduttavaa itselleni oli tutkimusaineistoa lukiessani, kuinka yksineläjänäisten kertomuksissa köyhyydestä toistuivat kokemukset yhteiskuntaan kuulumattomuudesta sekä erilaiset rakenteelliset ja kulttuuriset syrjinnän muodot.

Ilkka Taipale (2007, 10) kirjoittaa *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* -teoksen esipuheessa, kuinka perinteinen sosiaaliturva on rakentunut perinteisten elämänmuutosten tukemiseen, kuten lastenhoito, äitiys, sairaus, työttömyys, kuolema ja leskeytyminen. Tuossa lauseessa kiteytyy se, kuinka perinteiset tuen tarpeet ja yksineläjänaisen elämä kohtaavat vain paikoin. Yksineläjänainen saattaa tarvita tukea esimerkiksi sairauden ja työttömyyden kohdatessa, sillä hän kohtaa ne yksin, ei äitinä tai puolisona. Yksineläjänainen on vastuussa

vain itsestään, mikä tarkoittaa myös sitä, ettei hänellä välttämättä ole ketään, kenen kanssa jakaa tai saada tukea köyhyydessä elämiseen.

Mikko Jakosen (2019b, 98) tutkimusartikkelissa otetaan esille, kuinka työssä käyminen ja köyhyys ovat Suomessa ja maailmanlaajuisesti normaali tila. Työssäkäyvät köyhät edustavat näkymätöntä marginaalia, sillä tilastoista huolimatta, työssäkäyvä ja köyhä -ilmiötä ei virallisesti ole olemassa (Jakonen 2019b, 96). Suomalaisista työssäkäyvistä köyhistä merkittävän osan muodostavat yksinasuvat. Köyhyyttä tuottaa Jakosen (2019b, 101) mukaan työurien muuttuminen pysyvistä, kokopäiväisistä ja yleensä yhden työnantajan palveluksessa olemisesta määrä- ja osa-aikaisiksi, epävarmoiksi ja työmarkkinoita joustavasti palveleviksi töiksi.

Jakosen (2019b, 103) näkemyksenä on, että prekaariin kuuluvat henkilöt joutuvat mitä todennäköisimmin turvautumaan erilaisiin keinoihin sosiaaliturvasta pikavippeihin ja useampaan yhtäaikaiseen työhön selviytyäkseen elämisen arkipäivän kuluista. Tutkimukseni yksineläjänaiset antoivat kertomuksillaan kasvot juuri tälle virallisesti olemassa olemattomalle näkymättömälle marginaalille, josta Jakonen (2019b) artikkelissaan kirjoittaa. Tämä johtaa pohtimaan sitä, ovatko työikäisten tarvitsemat erilaiset palvelut muuntuneet samassa mittakaavassa kuin työelämän muutokset edellyttäisivät. Yksineläjänaiesten kertomusten kautta tuli esille entistä yksilöllisempiä työllisyyttä edistävien toimintamallien tarve ja yhteismitallisten käytänteiden ja ohjeistusten toimimattomuus yksilöllisyyttä edellyttävissä tilanteissa.

Isola ja Suominen (2016, 20; 45) esittävät, kuinka köyhyys monitahoisena ilmiönä ei ole enää yhteinen ongelma suomalaisille, sillä alueellisuus näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa kokemusmaailmojen eriytymisenä ja näin tapahtuessa ymmärrys toisen arjesta ja kokemuksista sekä myötätunto toisia kohtaan vähenee. Isola ym. (2016, 158) puolestaan ottavat tutkimuksensa johtopäätöksissä esille, kuinka köyhän voimavarat ja yhteydet mahdollisuuksiin ovat hentoja ja heidän turvaverkkonsa voi herkästi muuttua näkymättömäksi lanistumisten ja voimattomuuden kokemusten seurauksena.

Tutkielmaani tehdessäni olen tullut entistä tietoisemmaksi siitä, kuinka yksineläjänainen ja köyhyys ovat molemmat ilmiöitä, jotka ovat läsnä, mutta eivät kaikkien kokemusmaailmaa. Yksineläjänaiesten kertomusten kautta Isolan ym. (2016, 157) pohdinnat köyhän voimavarojen, mahdollisuuksien ja turvaverkkojen hentoudesta realisoituvat ja toisaalta kertomuksista on löydettävissä myös sellaista vahvuutta ja sitkeyttä, joka kantaa onneksi

yleensä pahimman yli. Yksineläjänaisten konkreettiset tuen tarpeet kulmineituvat sellaisiin hetkiin ja elämänvaiheisiin, kun taloudellinen tilanne ei anna myöten nauttia normaalista elämään kuuluvista asioista. Tällöin tulisi voida saada tukea kaikella mahdollisella tavalla sen hetken verran, että omat hartiat ja jalat taas kantavat.

Isolan ym. (2016) ehdottamien asiakaskohtaamisten voimaannuttavien elementtien, kuten hierarkkisten suhteiden purku palvelutapahtumista, myötätunnon lisääminen asiakaskohtaamisiin sekä asiakkaiden autonomian kunnioittaminen ovat näkemykseni mukaan niitä pieniä keinoja, jotka voidaan toteuttaa sosiaali- ja terveystalveissa nykyisin resurssein ja aloittaa saman tien. Ajattelen, että suomalaisen yhteiskunnan ja sen eri palveluiden on voitava tehdä ja noteerattava palveluissaan paremmin tukea tarvitsevat köyhät yksineläjänaiset, sillä marginaaliin unohtaminen ei käy selityksenä tämänkään ryhmän kohdalla.

9 LÄHTEET

Burr, Vivien (2015) *Social Constructionism*. Lontoo: Routledge. 3. Painos.

Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Tampere: Vastapaino.

Dakash, Susanna (2016) *Tasapainottelua ääripäiden välillä: yksineläjänaisen identiteettiä rakentamassa*. Teoksessa Väliniemi-Laurson, Jenni, Pekka Borg ja Vesa Keskinen (toim.) *Yksin kaupungissa*. Helsingin kaupungin tietokeskus, 105–116. Saatavilla <<https://www.yksinkaupungissa.fi/Yksineläjänaisen%20identiteetin%20rakentuminen>>, luettu 18.10.2019.

DePaulo, Bella & Morris, Wendy (2005) *Singles in society and in Science*. *Psychological Inquiry* 16(2-3), 57–83. Saatavilla <https://www.researchgate.net/publication/228342191_Singles_in_society_and_in_science>, luettu 4.9.2019.

Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 702.

Gordon, Tuula (1994) *Single women. On the Margins?* New York: New York University Press.

Erkkilä, Raija (2006) *Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus*. Teoksessa Perttula, Juha ja Timo Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia Oy, 195–226.

Eronen, Tuija (2012) *Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista*. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö. Saataville <<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8754-5>>, luettu 30.11.2020.

Eskelinen, Niko & Sironen, Jiri (2017) *Köyhyys - syitä ja seurauksia. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin*. Kuopio: Grano Oy. Saatavilla <<https://eapn.fi/2013/04/koyhyys-syita-ja-seurauksia-2017>>, luettu 10.10.2019.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Haataja, Anita (2014) Yksin asuvana EU:ssa – taloudellinen riski vai mahdollisuus? Teoksessa Niemelä, Mikko (toim.) Eurooppalaiset elinolot. Tampere: Kelan Teemakirja 14, 122–150.

Hakkarainen, Tyyne (2011) ”Ettei tarvitsisi roikkua milloin missäkin luukulla kerjäämässä...” Tarveharkintainen sosiaaliturva köyhyysaiheisissa elämäntarinoissa. Teoksessa Forsén, Katja, Irene Roivainen, Satu Ylinen ja Jari Heinonen(toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011, Kuopio: UNIpress, 83–104.

Hanifi, Riitta (2015) Yksin oleminen on lisääntynyt. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Timo Anttila, Mirja Liikkanen ja Hannu Pääkkönen (toim.) Ajassa kiinni ja irrallaan - yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 123–134. Saatavilla https://www.stat.fi/julkaisuluettelo>ytyi_aki_201500_2015_16146_net, luettu 10.10.2019.

Heikkinen, Hannu L.T. (2002) Narratiivisuus – ei yksi vaan monta tarinaa. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. ja Leena Syrjälä (toim.) Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta. Helsinki: Kansanvalistusseura, 184–197.

Heikkinen, Hannu L.T. (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 170–187.

Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. Saatavilla http://www.hyvarinen.info/material/hyvarinen-kerronnallinen_tutkimus.pdf, luettu 17.10.2019.

Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hänninen, Vilma (2008) Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Pietilä, Anna-Maija ja Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Hoitotieteen laitos, Kuopion Yliopisto, 121–140.

Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 188–208.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into Kustannus.

Isola, Anna-Maria, Turunen, Elina & Hiilamo, Heikki (2016) Miten köyhät selviytyvät Suomessa? Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):2, 150–160. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201604149621>>, luettu 21.9.2020.

Jakonen, Mikko (2019a) Töissä ja köyhä 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio1.0(2019-06-24). Yhteiskuntatieteellinentietoarkisto[jakaja]. Saatavilla <<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3321>>, luettu 10.10.2019.

Jakonen, Mikko (2019b) Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta. Teoksessa Hetemäki, Ilari, Hannu Koskinen, Tuija Pulkkinen ja Esa Väliaverronen (toim.) Kaikenlaista rohkeutta. Helsinki: Gaudeamus, 97–112.

Jokinen, Kimmo (2005) Yksinäisyys ajan ilmiönä. Teoksessa Jokinen, Kimmo (toim.) Yksinäisten sanat - Kirjoituksia omasta tilasta, erillisyydestä ja yksinolosta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 9–36.

Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (2002) Esipuhe. Teoksessa Juhila, Kirsi, Hannele Forsberg ja Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Korpilijvä Oy, 7–8.

Juhila, Kirsi (2002) Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Juhila, Kirsi, Hannele Forsberg ja Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Korpilijvä Oy, 11–19.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2005) Köyhyyden teoria ja käytäntö. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Köyhyyspolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 28–62.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2008): Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 61/2008 Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Saatavilla <<http://hdl.handle.net/10250/3426>>, luettu 5.10.2019.

Kangasniemi, Jukka (2008) Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevision Nuorten palstan kirjoituksissa. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Karjalainen, Jouko (2008) Seuraavan sukupolven köyhät. Teoksessa Vuoreskoski, Lauri, Mauno Konttinen ja Minna Sinkkonen (toim.) Signaaleja. Stakesin työpapereita 12/2008. Helsinki: Vastapaino, 25–28.

Kauppinen, Timo M. & Martelin, Tuija & Hannikainen-Ingman, Katri & Virtala, Esa (2014) Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään? THL TYÖPAPERI 27/2014. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-266-9>>, luettu 15.10.2020.

Ketokivi, Kaisa (2010) The Relational Self, the Social Bond and the Dynamics of personal Relationships: A Sociological Analysis. Helsinki: Helsingin Yliopisto. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6271-1>>, luettu 29.9.2019.

Koivumäki, Risto (2009) Isyyttä alihankintana. Narratiivinen analyysi sijaisäinä toimivien miesten identiteetin rakentumisesta. Tampereen yliopisto, Sosiaalityön tutkimuksen laitos, Sosiaalityön erikoistumiseen kuuluva lisensiaatintutkimus 2009. Helsinki:Diakonia ammattikorkeakoulu. Saatavilla <http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/A_26_ISBN_9789524930918.pdf>, luettu 30.11.2020.

Krook, Suvi (2008) Vähävarainen yksinhuoltajaäiti etuusjärjestelmässä. Teoksessa Jokinen, Arja ja Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 145–174.

Kujala, Tiina (2008) Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Ari Eronen ja Veli-Matti Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 13–39.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatuista identiteeteistä ja toiseudesta. Tampere: Tampere University Press.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Launis, Kati & Bergroth, Harley & Anttila, Anu-Hanna (2016) ”Luokattomuus” ja eriarvoisuuden kokeminen köyhyyskirjoituskilpailun teksteissä. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Ralf Kauranen, Kati Launis ja Jussi Ojajarvi (toim.) Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa. Tampere: Juvenes Print Oy, 134–165.

Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2008) Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäntapojen tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, Raimo, Raimo Rajala ja Kari E. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106–151.

- Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998) *Narrative research: Reading, Analysis and Interpretation*. Thousand Oaks, California; SAGE Publications.
- Moisio, Pasi (2008) *Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys*. Teoksessa Moisio, Pasi, Sakari Karvonen, Jussi Simpura ja Matti Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 256–275.
- Moore, Jennifer A., & Radtke, H. Lorraine (2015) Starting “real” life: Women negotiating a successful midlife single identity. *Psychology of Women Quarterly*, 2, 1–15. Saatavilla <<https://doi.org/10.1177/0361684315573244>>, luettu 4.9.2019.
- Mäkinen, Arja (2008a) *Vanhojapiikoja ja vapaita naisia*. Helsinki: Kirjapaja.
- Mäkinen, Arja (2008b) *Oikeesti aikuiset – Puheenvuoroja yksineläjänäisten normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta*. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Ojala, Eija Maarit & Kontula, Osmo (2002) *Tarvitseeko minua kukaan? Keski-ikäiset yksineläjät perhekeskeisessä yhteisössä* Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 40/2002 Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Polkinghorne, Donald E. (1995) *Narrative configuration in qualitative analysis*. Teoksessa Hatch, J. Amos ja Richard Wisniewski (toim.) *Life History and Narrative*. Lontoo: Falmer, 5–24.
- Raunio, Kyösti (2006) *Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Reynolds, Jill & Wetherell, Margaret, & Taylor, Stephanie (2007) Choice and chance: Negotiating agency in narratives of singleness. *The Sociological Review*, 55, 331–351. Saatavilla <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-954X.2007.00708x>>, luettu 29.8.2019.
- Ricoeur, Paul (1991) *Narrative identity*. Teoksessa Wood, D. (toim.) *On Paul Ricoeur; narrative and interpretation*. Lontoo: Routledge, 188–199.
- Riessman, Catherine Kohler (2008) *Narrative Methods for the Human Sciences*. U.S.A.: SAGE Publications, Inc.

Roivainen, Irene & Heinonen, Jari & Ylinen, Satu (2011) Köyhä byrokratian rattaissa. Kunnallissalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro. 64. Tampere: Kunnallissalan kehittämissäätö.

Sandelin, Pirkko (2012) Narratiivinen lähestymistapa terveystieteen opiskelijoiden ja terveydenhuollon työntekijöiden kokemuksellisten kertomusten tutkimisessa. Teoksessa Kiviniemi, Liisa, Kaisa Koivisto, Timo Latomaa, Milla Merilehto, Pirkko Sandelin ja Teemu Suorsa (toim.) Kokemuksen tutkimus III. Teoria, käytäntö ja tutkija. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 167–194.

Sarkisian, Natalie & Gerstel, Naomi (2016) Does singlehood isolate or integrate? Examining the link between marital status and ties to kin, friends, and neighbors. *Journal of Social and Personal Relationships* 2016, Vol. 33(3) 361–384. Saatavilla

<<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0265407515597564>>, luettu 28.9.2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–3215. Vuosikatsaus 2016, 7. Yksinasuminen on tyypillisempää naisille. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_kat_007_fi.html>, luettu 2.10.2019.

Säntti, Janne (2000) Elämäntarinoiden tuottaminen ja tulkitseminen. Teoksessa Kansanen, Pertti ja Kari Uusikylä (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–200.

Taipale, Ilkka (2007) Esipuhe. Teoksessa Isola, Anna-Maria & Juha Mikkonen & Meri Larivaara (toim.) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Helsinki: Avain Kustannus, 9–11.

Vilkko, Anni (1997) Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 663.

Virkkala, Sari (2016) Kokemuksiani narratiivisesta tutkimuksesta. Teoksessa Johnson, Esko ja Liisa Kivioja (toim.) Avauksia tutkimusmatkalle – Kokemuksia narratiivisesta ja kehittävästä tutkimusotteesta. Kokkola: Centria- ammattikorkeakoulun tutkimuksia 3., 46–56.

LIITE 1 Kirjoituspyyntö: Töissä ja köyhä!

Keräämme Töissä ja köyhä! -kirjoituspyynnöllä tutkimusaineistoa Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella toimivalle Työssäkäyvät köyhät ja ruumiillisuus - tutkimusprojektille. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mistä yhteiskunnassamme lisääntyvässä työssäkävien köyhien ilmiössä on todella kysymys ja kuinka se näkyy ja tuntuu ihmisten arjessa ja kehossa.

Suomessa on noin 330 000 työtöntä, ja kun työllistämistoimenpiteissä mukana olevat lasketaan mukaan, luku nousee 480 000 henkilöön. Lisäksi erilaisissa määräaikaissä, osa-aikaissä ja pätkä- ja vuokratöissä on yli 600 000 ihmistä. Työmarkkinoilla on siis satojatuhansia pienituloisia ihmisiä. Osa heistä elää kohtuullisesti, mutta moni elää ja elättää perhettään köyhyysrajan alapuolella. Suomessa lasketaan olevan kokonaisuudessaan 700 000 - 900 000 köyhää. Köyhyys ei kuitenkaan välttämättä ole vuosikautia jatkuva tilanne, ja köyhyyttä voi kohdata monissa erilaisissa elämänvaiheissa.

Tutkimme lisääntykö köyhyys erilaisissa pätkä-, vuokra-, ja osa-aikatöissä työskentelevillä, ja kuinka esimerkiksi työllistämistöissä työskentelevät ihmiset pärjäävät taloudellisesti. Kysymme miten sosiaaliturvaa ja pätkätöitä on mahdollista käytännössä yhdistää? Kuinka erilaiset perhe- ja muut sosiaaliset suhteet muuttuvat pätkittäisen työelämän seurauksena? Millaista on pienituloisen arjen pyörittäminen ja millaisia riskejä, unelmia, toiveita ja pelkoja siihen liittyy?

Koettu köyhyys jättää jälkensä myös kehoon. Olemme kiinnostuneita työssäkävien köyhien kokemuksista ja köyhyiden ruumiillisista vaikutuksista: miltä työskentely huonoilla palkoilla ja epämääräisillä työehdoilla tuntuu, kuinka se vaikuttaa jaksamiseen, terveyteen, lihomiseen, nälän tunteeseen, ruokailutottumuksiin tai väsymiseen. Entä kuinka nämä tekijät vaikuttavat mielialaan ja elämänhallintaan.

Entä millaisia mahdollisuuksia elämä pienituloisena perinteisten palkkatyösuhteiden ulkopuolella voi tarjota? Onko enemmän aikaa esimerkiksi ystäville, harrastuksille ja läheisille? Onko pysyvä palkkatyö siis tavoittelemisen arvoinen asia, vai onko elämä itse asiassa mukavampaa ilman sitä.

Kirjoita meille kokemuksistasi. Kirjoitus voi olla lyhyt kuvaus yksittäisestä arjen tilanteesta tai sattumuksesta tai se voi olla laajempi omaa elämää ja työhistoriaa kartoittava teksti. Voit yhdistellä kirjoituksessasi köyhyiden, työn ja kehollisuuden teemoja vapaasti halua-

mallasi tavalla. Pyydämme kaikkia kirjoittajia täyttämään myös esitietolomakkeen, jossa selvitetään tutkimukselle tärkeitä taustatietoja. Kirjoituksen voi palauttaa esitietolomakkeen liitteenä tai vaihtoehtoisesti kokemuksistaan voi kirjoittaa myös lomakkeen kirjoitus-tilaan.

Kirjoitukset arkistoidaan myös myöhäisempää tutkimusta varten, jos kirjoittaja antaa siihen luvan. Lisätietoja saa Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta.

Hankkeen johtajana toimii professori Tiina Silvasti ja tämän aineistonkeruun vastuullinen tutkija on tutkijatohtori Mikko Jakonen.

Kirjoituspyyntö on kopio alkuperäisestä tutkimuspyynnöstä, joka on osa Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa (Jakonen 2019a).

LIITE 2 Kertomusten yhteiset teemat

Pääasiallinen toiminta ja toimeentulon lähteet

Minulla köyhyys on johtunut osa-aikatoista sekä taloudellisesta panostuksesta uran rakentamiseen, kuten tieteellisiin konferensseihin osallistumisesta omakustanteisesti. Lisäksi köyhyyteeni on saattanut liittyä myös tavoitteeseen pysyä työllistettynä, vaikkakin osaikaisesti sen sijaan, että olisin siirtynyt työttömyyskorvauksen piiriin.

Kokemusta on toimeentulotuesta, kun tehnyt töitäkin. Silloin tuntimäärät niin vähäiset ja en ollut oikeutettu ansiosidonnaiseen, että olin myös toimeentulon/Kelan asiakas.

Olen freelancer-kouluttaja ja teatterinohjaaja – välillä minulla on menossa tiivis projekti, joskus harvakseltaan koulutuskeikkoja ja joskus joulun ja juhannuksen kieppeillä työtöntä aikaa.

Olen ansiosidonnaisella päivärahalla, saan siis työllisyystukea silloin kun ei ole keikkoja.

Oli äärimmäisen vaikea vastata kuukausiansiot-kohtaan, koska tuloni vaihtelevat kovasti eri kuukausina. Lisäksi mietin, laitanko työttömyyspäivärahani mukaan kuukausiansioihin. Näissä em. asioissa osutaan siis jo päätkäytöläisyyden ytimeen.

Töiden rauhoittuessa suuri merkitys ollut kertyneellä oikeudella ansiosidonnaiseen ja osaikaisella työviikolla. Voi erilailla keskittyä uusien töiden/asiakkaiden etsimiseen sekä taidot pysyy yllä paremmin kun töitä on muutamana päivässä viikossa.

Koska olen lähtenyt tutkimusuralle jokseenkin pienessä oppiaineessa jossa rahoitus on niukka ja kilpailu kova, jonkinlainen prekaari tilanne tulee olemaan elämässäni läsnä usein.

Olen enimmäkseen itseni työllistäjä, vaikka lyhyitäkin työsuhteita ollut. Käteen jää saman verran kuin saisin (teoriassa, todennäköisesti en käytännössä, sitäkin on joskus yritetty) sossusta tai työkkäristä.

Jäin työttömäksi yli viisi vuotta sitten. Pienipalkkaisesta tuli köyhä. Minulla on vähän omaisuutta, en kuulu aivan kaikkein köyhimpiin, vaikka nykyisten tulojen perusteella kuulunkin.

Nyt tosi epävarmaa kitkutella kesä-, pätkä- ja osa-aikatöillä ja pelätä työttömyyttä kun ei saa työttömyystukia opiskelijana. 490 e opintotuella ei keski-ikäinen elä.

Nyt olen palkkatukityössä, joka päättyy vuoden lopussa. Olen opiskellut ja tehnyt osapäivätyötä sekä jopa 3 kuukauden ajan 9eu/työpäivä kokopäivätyötä.

Erittäin iso osa ajastani menee erilaisiin selvityksiin ammattiyhdistykselleni ja työttömyyskassalleni.

Olen hakenut varmaan reippaasti yli 100 paikkaa ja kymmentä koulutusta.

Istun päivät sisällä ja selaan nettiä ja teenhakemuksia.

Tätä ennen opiskelin yhtä aikaa jopa kahdessa koulussa ja työskentelin samanaikaisesti kaupan alalla. Työskentelyä rajoitti ajan puute sekä Kelan asettamat tulorajat.

Asun vuokralla ja koska asumiskustannukseni ovat niin korkeat, työskentelen osa-aikaisena kassatyöntekijänä opintojen ohella noin 15-20 h viikossa. Keskimääräinen palkkani on 700-800 euron välillä.

Olen opiskelija joka on valmis työskentelemään opintojen ohella, jotta tulisin paremmin taloudellisesti toimeen opintotuen lisäksi, mutta silti minulla ei ole oikeutta pyrkiä parantamaan tilannettani vuositulorajojen vuoksi.

Tulojen riittävyys elämiseen/ perusmenoihin

Ajattelin kirjoittaa tähän kokemuksesta tilipäivänä: tilipäivä, se pieni hetki kun tilillä on rahaa niin, että pystyy hengittämään vaivatta, kun tietää, että pystyy maksamaan laskut ym. pois. Sitten kun ne on maksettu alkaa peli, jota kutsun leikkisästi ”kuinka selvitä 300 eurolla loppukuu.

Työtä tekevän köyhän arki on ainakin minun kohdallani melkoista keplottelua.

Pidän nurinkurisena sitä tosiasiaa, että olen kokoaikaisessa työsuhteessa, mutta minulla ei ole rahaa maksaa elämistäni saati sitten tehdä jotain ylimääräistä (esim. matka). Ei ellen vinguta luottokorttia. Ja kyllä minä vingutan.

Selkeästi köyhyysrajan alapuolella tulotasoni kuitenkin oli, ehkä joku kuukausi oli poikkeus.

Kaikki aika menee sen miettimiseen, miten selviytyä miten kuten.

Itse olen toiminimiyrittäjä, enkä ole 9 vuoden yrittäjäurallani saanut työstäni ”palkkaa”, ja elämiseen jäävät ansiot ovat jatkuvasti reippaasti suomalaisen mediaanipalkan alla.

Ei ole varaa myöskään maksaa itselle minkäänlaista työttömyysturvaa tai eläkettä niistä keikoista, jotka maksetaan free-kortilla.

Kerran olen joutunut ottamaan pikavipin, kun piti saada jonkinlainen mekko veljen lakiaisiin, mutta ei ollut irrottaa sitä paria kymppiä.

Opiskeluaikana vähintään puolet joka kuusta kokonaan ilman rahaa joka kuukausi oli ihan normaali tilanne, mutta silloin ajattelin, että kyllä se siitä, kun päästään työelämään.

Ei ole kysymys siitä, etten osaisi käyttää rahaa, sitä ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi.

Päälle painaa kulut autosta ja jollei ole autoa niin ei ainakaan pääse mahdolliseen työpaikkaan jos sellaisen saisi.

Syksyllä keräsin lähiseudun puista pudonneita omenoita aterioiden korvikkeeksi. Vaatteita oli mahdotonta ostaa, kotona työskentely toisaalta säästi kampaaja- ja meikkikuluissa. Tänä aikana naapurin kissa päätti muuttaa minun luokseni, ja olin aluksi aivan paineissa siitä, miten saan kissan ruokittua, kun tuskin saan itseänikään.

Käytännössä suurin osa saamastani palkasta menee vuokraan. Puhelin-, laajakaista- ja sähkölaskujen jälkeen minulle itselleni ei siis jää kovin paljoa käteen, joten joudun miettimään tarkkaan esimerkiksi ruokaostoksia, puhumattakaan harrastuksista. Ylimääräistä rahaa ei todellakaan ole, mutta hengissä pyritään pysymään.

Viikkoa ennen tilipäivää ei ollut yleensä lainkaan rahaa. Tili oli tyhjä. Tilipäivää edeltävänä yönä aloin usein haaveilla hyvästä ruuasta. Oliko se nälkää? Ei varsinaisesti, mutta ruokaan liittyviä voimakkaita haluja ja haaveita nousi mieleen.

Joka kuukausi saa jännittää, miten saa vuokran maksettua ja laskut suurin piirtein ajallaan, jatkuvasti mennään siinä rajoilla, että joutuu velkakierteeseen, jossa en ihme kyllä vielä ole. En muista, milloin viimeksi olen ostanut vaatteita. Minulle ei ole edes talvikenkiä

tai -takkia. En voi ostaa lääkkeitä, joita tarvitsisin. Silti en voi sairastua, vaikka täällä mennolla varmasti vähintään masennus on edessä, ellei ole jo.

Mihinkään harrastuksiin en voi mennä kun rahaa ei ole, joten kunto on mitä on.

Se mihin köyhyys todennäköisesti vaikuttaa on terveys. Olen ollut toistaiseksi hyvässä kunnossa, ainoa mikä ei ole ok ovat hampaani ja olen huolissani, miten saisin hankittua implantit tms. Vanhemmiten tämä puoli varmaan kärjistyy, onko varaa sairastaa ja hoitaa itseään.

Itse pitää etsiä uusi asunto pienemmällä vuokralla, kun en uskalla asua nykyisessä yksinäni työtilanteen epävarmuuden vuoksi.

Sosiaaliset suhteet/läheisverkosto

Minua ei niinkään harmittanut se, että tulemme erilaisista perheistä ja toisilla on paremmat resurssit kuin toisilla kun se, että mielestäni etukoikeutetut ihmiset valittavat tilannettaan eivätkä juuri ponnistelleet sen muuttamiseksi.

Olen aika tarkka, melkein pihikin, mitä tulee omiin tarpeisiin, mutta jonkin verran autan läheisiä pyydettyäessä, joilla menee vielä huonommin.

Vaikka minulla on hyvä ystävien verkosto, niin työttömyyskokemus irrottaa yksineläjän sosiaalisista suhteista aivan toisin kuin perheellisen. Yksineläisyys tuntuu todella raskaalta, varsinkin vaikeina hetkinä kun on epätoivoinen tai ahdistunut.

Ystävyys-suhteet kuihtuivat, koska en itse ollut aloitteellinen – eihän minulla ollut varaa tehdä mitään mikä olisi maksanut, enkä halunnut olla ystävilleni taakkana.

- Seuraelämä: Sitä ei ole. Loputtomiin ei kehtaa kutsua ihmisiä vain kylään ja tarjota vettä, ja kaikki muu maksaa. Leffassa käynti vie puolet viikon ruokabudjetista. Kahvilla käynti ulkona äkkiä toisen puolen. Illanvietto ulkona vähintään kymppi tai pari, ja ei kukaan jaksakaan sellaisen seuraa, joka laskee pennejä.

Jotta pärjään tällaisella uralla ja jotta näen työt mahdollisuuksina enkä vain rasitteina, olen etsiytynyt sellaisten ihmisten pariin joiden elämässä olemisen tapa ja asento on vähemmän valittava ja enemmän utelias ja aikaansaava.

Ja toisaalta ole koko ajan luupin alla: jos erehdyt ostamaan edes sen limun seurassa, joka tietää sinut köyhäksi, kulmat heiluvat. Jos erehdyt kertomaan, että kävit kirpparilla, ihmiset ihmettelevät, miksi tuhlaat rahaa. Sinun rahasi ovat yhtäkkiä muiden silmissä heidän rahojaan.

Kokemuksia yhteiskunnan suhtautumisesta

Syylittäminen on niin kovaa. Moni miettii tilanteessani ihan vakavasti itsemurhaa ja ymmärrän heitä hyvin, itse roikun elämässä sen ajatuksen voimin, että sellainenkin ihme voi joskus tapahtua, että asiat jotenkin muuttuvat. Näin se itsepetos jatkuu ja elämä menee ohi kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan.

Yleinen kulttuurinen asenne työssäkäyvän-työttömään-työhön pitäisi saada muuttumaan. Sitä ei ratkaista rahalla. Valtapoliitikot ruokkivat tällä hetkellä työssäkäyvien katkeruutta työttömiä kohtaan, se näkyy ja tuntuu julkipuheissa liki sadistisina asenteina.

Työttömät kun ovat jopa poliitikkojen puheissa pelkkiä loisia ja meitä saa kohdella todella epäinhimillisesti ja julmasti.

Koko yksityiselämä on koko ajan suurennuslasin alla. Se on väkivaltaista tunkeutumista ihmisen yksityisalueelle.

Eräs terveydenhoitaja myönsi että perusterveystutkimuksen mukaan olen hyvin terve. Mutta, hän lisäsi, sinä voit silti sairastua koska ylipaino... jne..etenkin työttömänä ollessa kokoon kiinnitetään aivan tarpeetonta huomiota.

Tänä aikan te toimistoon ottanut kerran yhteyttä kun väitti että en ole hakenut minnekkään ja minulta evätään tuet. No silloin laitoin ne kaikki sata hakemusta ja niiden tulokset heille niin tuli anteekispyyntö.

Te-toimisto vaikeuttu vielä kaikkia omia ajatuksia. Sisustusala ei saanut opiskella kun sillä ei ole töitä – no en sitten päässyt avattavaan uuteen upeeseen rautakauppaan kun ei ollut sisustusalan kokemusta. Ei myöskään voinut aloittaa terv.huollon sihteerikoulutusta koska se oli kerran viikossa yksi ilta ja sehän ei sovi työllistämissuunnitelmiin vaan jos olisin aloittanut olisin menettänyt tuet tuoksi vuodeksi.

Tunteet, ajatukset ja olotilat vallitsevaa elämäntilannetta kohtaan

Rahattomuudesta voidaan puhua. Olemme köyhiä mutta emme syrjäytyneitä.

Olen paremmassa fyysisessä kunnossa nyt kuin työssä ollessani, koska harrastan aktiivisesti liikuntaa. Jaksan harrastaa.

Muistan, että tällaiset katkerat ajatukset olivat ajoittain aika voimakkaitakin, mutta onneksi koulutukseni antaa kyvyt etsiä vastauksia tutkimuksista. Olen lukenut luokan elettyä kokemusta käsitteleviä tutkimuksia, joihin olen voinut peilata omaa tilannettani ja tuntemuksia.

En kuitenkaan missään tapauksessa voisi kuvitella eläväni tällä tulotasolla koko loppuelämäni.

Paljonkohan motivoi käydä tuollaisessa työssä kun työtön juoppo saa samanverran tukina...heh. Lisäksi työtön juoppo saa ENEMMÄN tukia kuin MINÄ opiskelijana (opinto- ja asumislisä n. 490/kk yhteensä).

Täällä kannattaa olla työtön-EI osa-aikatyöläinen tai opiskelija!

Ollessani vielä lukioikäinen uskoin ja luotin siihen, että koulutus on avain tulevaisuuden rakentamiseen.

En ole silti tippaakaan kateellinen kavereille ja läheisille, jotka jotkut elävät työkkäri-sossu-kela-kolmiossa. Se on niin ihmisarvoa alentavaa koko homma, vaikka on tämä omakin, en oikeastaan tiedä miksi enää edes yritän.

Täytyy sanoa, että hullu täällä työtä tekee, kun vain keksisi sille jonkun vaihtoehdon.

Arvostan pankkiryöstäjiä ja muita, jotka pystyvät saamaan omansa takaisin.

Kauhistuneena olen huomannut nyt kaikkien vanhetessa, että eläkkeellä tehdystä työstä meneekin enemmän veroa. Tämä ei helpota elämäämme.

Ei tässä mitään järkeä ole. Entä jos saan työn mistä nykyisin luvataan vain n. 1400 kk siitä verot niin ei kannata mihinkään lähteä ja maksaa matkakuluja ja olla 8h paskahommassa kun siitä ei jää mitään käteen.

Viha yhteiskuntaa (jota joskus haluttiin olla rakentamassa ja sille hyödyksi) kohtaan alkaa olla niin kovaa, sokeaa raivoa, etteivät sitä ymmärrä nekään työssäkäyvät, jotka jotenkin tulevat toimeen.

Raskaan fyysisen ponnistelun jälkeen on pitkään sellainen tunne kuin joku olisi piirtänyt ruumiin rajat uudestaan näkyviin. Se on ihana tunne. Ehkä työttömyyteen liittyvä osattomuus, näkymättömyys, kuulumattomuus vaikuttaa juuri siten. Fyysiset rajat hämärtyvät, liudentuvat.

Työttömyysajassani on ollut todella vaikeita kausia, mutta myös onnen tunteita. Nuo onnen tunteet syntyvät sen tajumisesta ettei tarvitse olla mukana siinä mielipuolisessa hulluudessa mitä työelämässä mukana oleminen pahimmillaan on.

Mielestäni vanhenin silmissä johtuen siitä etten voinut syödä niin terveellisesti kuin olisin halunnut tai ostaa vitamiineja ja lisäravinteita.

Työttömyydessä ja köyhyydessä on lamaanutumisen tunne, voimattomuus kaikkein ahdistavinta. Se tuntuu kehossa puristuksena ja joskus epämääräisenä kipuna. Tai fyysisenä voimattomuutena.

Se, että olen kohtalaisen aktiivinen ja omatoiminen ja kyennyt kehittämään mielekästä elämänsisältöä elämäni, ei tarkoita sitä ettenkö olisi kokenut myös niitä hetkiä jolloin olen vaarassa luisua itsetuhoisuuteen.

Tuntuu, että elämämme on varastettu. Tuntuu, etteivät työn autuudesta puhuvat tiedä TYÖSTÄ mitään – saati siitä, kun sillä ei tule toimeen, joka mielentila käy jo sekin työstä, vaikka olisi työttömänäkin.

Köyhyys vaikuttaa jo ihan omaan luonteeseen tehden ahneemmaksi ja liian hyötynäköiseksi.

Ruokailu on ollut jo pitkään pelkkä kahvi ja leipä, vain harvoin mitään muuta, ei kiinnosta enää edes tehdä. Elämässä ei ole mielenkiintoa eikä tulevaisuutta, lähinnä kiehtoo lähellä olevat rautatiekiskot. Hyödytön, rahaton, vanha, ei harrastuksia, ei ihmissuhteita koska ei ole töitä.

Olen täysin ruoskittu ja 2 v. työtön.

Epävarmuuden kokemus elämäntilanteeseen liittyen:

N. pari vuotta työskennellyt, että max tiennyt työn pituuden parilta kuukaudesta. Muuten edennyt noin kuukauden pätkän kerrallaan.

Joka vuosi saa keväällä ottaa stressin aiheen siitä, saako nykyisessä paikassa jatkaa ja jos ei niin mitä seuraavaksi.

Köyhyydessä ehkä raskaimmaksi koin epävarmuuden tulevasta. Köyhyyden myötä olen tuntenut yhteiskuntaluokan nahoissani uudella tavalla.

Suuria stressin aiheuttajia on kuitenkin edelleen töiden jatkumisen epätietoisuus.

Silloin kamppailu tulotason ja mielialan pitäminen hyvänä vei niin paljon energiaa, että töiden etsiminen ei ollut yhtä hyvää kuin nyt sovitellulla ansiosidonnaisella”.

Pidettävä mielessä koko ajan tuleva mahdollinen tulojen tippuminen sekä etsittävä tahoja, jotka voivat auttaa tilanteen heikentyessä.

Epävarmuus aina töiden löytymisestä ja niiden kestosta.

Luopumisen kokemus elämäntilanteeseen liittyen:

Pienituloisena en pysty säästämään pahan päivän varalle.

Köyhyys näkyy ja tuntuu monessa asiassa. Sellaisissa tavallisissa totumuksissa, joista on pitänyt opetella pois. Lehtiä ei tilata vaan käydään lukemassa ne kirjastossa, vaatteet ja muu tarpeellinen ostetaan kirpputorilta ja tuunataan itse, lahjat teen myös itse. Auto on vanhana ostettu ja halpa, myös sen korjaus on halpaa – välillä minulla on kimppa-auto kaverini kanssa vuorojaksoin. En oikeastaan enää osta paljon mitään. En ole koskaan ostanut yhtään uutta kalustetta, kaikki ovat löytöjä tai kirppikseltä. Tukkani leikkaan itse. En käy kalliilla kuntosalilla vaan jumppaan videon avulla, puhelut hoituvat skypeillä.

Eniten se ottaa päähän seuraavilla aloilla: - itsensä toteuttaminen. Ei vain pysty! Ei pysty valitsemaan, mitä syö, kun on otettava vain sitä, mihin riittää rahat. Ei pysty valitsemaan, miten pukeutuu, kun ei ole rahaa valita, ja niin edelleen.

Köyhyys rajoittaa siis monella tapaa omaa elämistä, olemista, jopa persoonaa. Se estää valintojen tekoa, kokemusten hankkimista, uuden kokeilua. Se turruttaa puuduttaviin rutii-neihin, stressaa ja hiertää, huolestuttaa koko ajan mielen perukoilla. Pistää arvojärjestyk-sen pakolla uusiksi. Eristää ihmisistä ja tekemisistä.

Ostin yleensä tilipäivänä jotain parempaa ruokaa. Täyslihaa tai leivoksen tai jotain muuta erityistä. Kerran kuukaudessa oli siis mahdollisuus syödä erityisen hyvin. Joku voi tähän sanoa, että se on vain itsestä kiinni, hyvä ruoka. Mutta ei se ihan niin ole. Ystävien kanssa tuli tilipäivänä toisinaan käytyä myös ulkona syömässä, ravintolan piti kuitenkin olla edul-linen, ei mikään viiden tähden gourmet -ravintola.

Kokemus epätasa-arvosta suhteessa perheellisiin

Esim. hotellimatkailun suhteen pidän erittäin epiksenä sitä, että pariskunta saa suhteelli-sesti halvalla kahden hengen hotellihuoneen, mutta jos minä yksinäisenä varaan huoneen, ei yhden hengen huoneita ole vaan joudun maksamaan tavallaan kahden hengen hinnan hotelliyöstä.

Olen saanut tehdä enemmän töitä kuin perheelliset työkaverini, joilla on ollut mahdolli-suus pitää perhevapaita, mutta myös mahdollisuus tehdä lyhennettyä työviikkoa lastensa vuoksi.

Yksin kaiken maksaminen on kallista, kohtuuttoman kallista.

Suuria vaikuttavia tekijöitä myös pärjäämiseen: oletko sinkku vai suhteessa: jaetut asumis-kustannukset jne. Paremmiin pärjät ja joustat erilaisissa elämäntilanteissa sekä tulotaso-muutoksiin.

Myös kotitalousvähennykäytäntö on minusta väärä kun pariskunta saa puolet enemmän vähennystä kuin yksinäinen, vaikka kummallakin olisi samanlainen talo ja tilanne. Miksi kahden hengen talouksia suositaan – onko se jotakin moraalista kannanottoa parisuhteen paremmuudesta sinkkuiluun nähden.

Mitä ”hyvää” köyhyydessä on?

Pienipalkkaisuuteen tottuu. Elämänlaadun voi pitää kohtuullisen hyvänä, jos tinkii uusista vaatteista, matkoista, ostamisesta ja kuluttamisesta.

Toisaalta köyhyys on myös opettanut nauttimaan pienistä asioista, suhtautumaan kulutukseen erilailla, irtautumaan orjallisista normeista, kehittänyt kykyä nyhjäistä tyhjästä, tekemään itse, opettanut arvostamaan tavaraa ja pitämään siitä huolta. Osaan korjata, fiksiä, parsia, harsia ja kunnostaa, tiedän parhaat tarjoukset ja pystyn hankkimaan käsittämättömiä juttuja huippuhalvalla.

Toisaalta kokee ylpeyttä ja onnea siitä, että voi tehdä asioita ilman suurta rahamäärää.

En kuitenkaan koe, että tämä olisi ankeaa, olen tottunut tähän ja tienaan ihan kohtalaisesti tekemääni työmäärääni nähden. Arvostan omaa rauhaani enkä haluaisi enää palata ylikeskittävään työelämään stressaantumaan, vaikka saisinkin isoa palkkaa.

Kun rahaa on vähän käytössä, oppii tietyllä tavalla tulemaan toimeen vähemmällä ja osaa arvostaa enemmän pieniäkin asioita ja arjen hankintoja.

Jotta pärjään tällaisella uralla ja jotta näen työt mahdollisuuksina enkä vain rasitteina, olen etsiytynyt sellaisten ihmisten pariin, joiden elämässä olemisen tapa ja asento on vähemmän valittava ja enemmän utelias ja aikaansaava.